

วัตถุประสงค์ของการรวมตัวทางเศรษฐกิจ และข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ชัยชนะของฝ่ายสัมพันธมิตรเหนือฝ่ายอักษะได้นำไปสู่การก่อตั้งระบบการค้าใหม่ โดยมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำการก่อตั้งร่วมกับประเทศในทวีปยุโรป โดยเฉพาะสหราชอาณาจักร ภายใต้ระบบการค้าใหม่ การค้าของโลกมีแนวโน้มที่ดีขึ้นกว่าช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นอย่างมาก ลัทธิการค้าเสรีได้รับการยอมรับมากขึ้นว่าเป็นแนวทางที่จะให้ประโยชน์ต่อโลกโดยส่วนรวม แต่ในความเป็นจริงแล้วประเทศจำนวนมากยังคงมีความขัดแย้งกันในเรื่องผลประโยชน์ที่แต่ละประเทศจะได้รับ จนเมื่อใกล้สิ้นศตวรรษที่ 20 หลายฝ่ายเริ่มมีความเป็นห่วงว่าระบบการค้าของโลกซึ่งเน้นแนวทางการค้าเสรีในเวทีการเจรจาระดับโลก (GATT) หรือที่เรียกว่าแนวทางพหุภาคี (Multilateralism) มาโดยตลอดนั้น อาจตกอยู่ในภาวะล้มเหลวในอนาคตอันใกล้ โดยปรากฏการณ์สำคัญที่สะท้อนว่าการค้าของโลกมีแนวโน้มที่หันเหจากแนวทางการเจรจาแบบพหุภาคีไปสู่แนวทางอื่น ๆ โดยเฉพาะการเจรจาระดับภูมิภาคหรือแนวทางภูมิภาคนิยม (Regionalism) นักสังเกตการณ์จำนวนไม่น้อยเชื่อว่าทศวรรษที่ 1990 อาจเป็นทศวรรษของการรวมกลุ่มประเทศมากกว่าการเปิดกว้างทางการค้าในระดับโลก โดยเริ่มจากการรวมกลุ่มประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรปเป็นสหภาพยุโรป การรวมกลุ่มของประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา และเม็กซิโก เป็นเขตการค้าเสรีนาฟต้า (NAFTA) และประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมตัวกันเป็นเขตการค้าเสรีอาเซียน หรืออาฟต้า (AFTA)

สภาพการดังกล่าวนี้มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดผลดีหรือผลเสียต่อเศรษฐกิจโดยรวมของโลกหรือต่อประเทศต่าง ๆ ที่รวมตัวกันในทางเศรษฐกิจหรือไม่อย่างไร และสำหรับประเทศไทยซึ่งเข้าร่วมในเขตการค้าเสรีอาเซียนนั้น การรวมกลุ่มเศรษฐกิจดังกล่าวมีผลต่อประเทศไทยอย่างไร และนอกจากนี้ยังมุ่งศึกษาถึงรายละเอียดของข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน สถานภาพปัจจุบันของข้อตกลงดังกล่าว และข้อตกลงพหุภาคีอื่นที่ประเทศไทยเป็นภาคีด้วย

4.1 การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ

คำว่า “การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ” เป็นคำที่มีประวัติความเป็นมาไม่ยาวนานนัก โดยพบว่ามีการใช้คำนี้อย่างจริงจังตั้งแต่ปี ค.ศ. 1942 แต่อย่างไรก็ตามอาจกล่าวได้ว่าในทางปฏิบัติ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจได้เริ่มขึ้นตั้งแต่หลังจากที่ได้มีการก่อตั้งประเทศหรือรัฐชาติ (Nation-states) ขึ้นในช่วงประมาณกลางคริสต์ศตวรรษที่ 17 ตัวอย่างที่เก่าแก่ที่สุดของการรวมตัวทางเศรษฐกิจคือ การรวมตัวของรัฐต่าง ๆ บริเวณรอบ ๆ รัสเซียในเยอรมนีเมื่อราวศตวรรษที่ 1830 โดยรัฐต่าง ๆ เหล่านี้ได้มารวมตัวกันเป็นสหภาพศุลกากร ซึ่งกำหนดให้ประเทศสมาชิกยกเลิกภาษีศุลกากรแก่กันและกัน รวมทั้งกำหนดกำแพงภาษีเพื่อสกัดกั้นสินค้าจากประเทศนอกกลุ่มด้วย

ภายหลังจากการเกิดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในเยอรมนีไม่นาน ลัทธิการค้าเสรีก็เข้ามามีอิทธิพลต่อการค้าโลกอย่างกว้างขวาง ประมาณ 100 ปีหลังจากนั้นจึงได้เกิดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจอีกครั้งหนึ่ง โดยประเทศอังกฤษได้จัดตั้งระบบสิทธิพิเศษของเครือจักรภพ (Imperial System of Preferences) ขึ้น ระบบสิทธิพิเศษของเครือจักรภพนี้เป็นกลุ่มเศรษฐกิจที่ประเทศอังกฤษ และประเทศในเครือจักรภพร่วมกันลดหรือยกเลิกภาษีศุลกากรสำหรับสินค้าที่นำเข้าจากประเทศในเครือจักรภพอังกฤษ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจดังกล่าวได้เกิดภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 1

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 สิ้นสุดลงแล้ว หลาย ๆ ประเทศโดยเฉพาะประเทศอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นใหม่เริ่มเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาอุตสาหกรรมของตนเองมากขึ้น จึงมีนโยบายการค้าระหว่างประเทศที่มีแนวโน้มปกป้องหรือกีดกัน (Protectionist) มากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ประเทศอังกฤษเองก็เช่นกัน โดยเพิ่มกำแพงภาษีเพื่อกีดกันทางการค้ามากขึ้น แต่อังกฤษมีนโยบายการกีดกันทางการค้าที่ต่างจากประเทศอื่น ๆ คือใช้ระบบที่มีข้อตกลงพิเศษให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร (Preferential Tariffs) แก่ประเทศในเครือจักรภพของตน ส่วนประเทศอื่น ๆ ในยุโรปก็หันเข้าหาข้อตกลงทางการค้าแบบทวิภาคีกับประเทศที่ผลิตสินค้าขึ้นปฐมนับเป็นสำคัญ ซึ่งอาจ

---

* รายละเอียดเพิ่มเติมโปรดดูเอกสาร 1. สมนึก แดงเจริญ, การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ, คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2. ศิรัช พงศ์มพัฒน์, การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ: ดีหรือร้าย, “วารสารเศรษฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์,” ปีที่ 4 เล่มที่ 3 (ธันวาคม 2535) หน้า 325 - 364

นับได้ว่าเป็นการปรับตัวเพื่อเข้าสู่การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ ซึ่งนับว่าช่วงเวลาหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 และสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นช่วงที่มีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นอย่างชัดเจน

ภายหลังเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ทิศนะเกี่ยวกับการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ ถูกมองว่าเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดขึ้น ดังนั้นจึงมีการปฏิรูประเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่ ภายใต้การนำของประเทศสหรัฐอเมริกาโดยได้จัดตั้ง “ข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า” (General Agreement on Tariffs and Trade) สำหรับระบบการค้าของโลก ข้อตกลงดังกล่าวหรือที่เรียกว่า “แกตต์” (GATT) นั้นเกิดขึ้นเมื่อเดือนตุลาคม 1947 โดยมีประเทศสมาชิก 23 ประเทศ เริ่มมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 1948 โดยข้อตกลงนี้เป็นข้อตกลงหลายฝ่ายเกี่ยวกับการปฏิบัติด้านภาษีศุลกากรและการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ที่อาจจะเกิดขึ้นในการค้าระหว่างประเทศด้วย ข้อตกลงนี้เปิดโอกาสให้ประเทศใหม่เข้าร่วมเป็นสมาชิกถ้าประเทศเหล่านั้นผ่านกฎเกณฑ์หรือมีคุณสมบัติที่เหมาะสมเพียงพอ ตลอดเวลาที่แกตต์ได้จัดตั้งขึ้น มีประเทศจำนวนมากเข้าร่วมเป็นสมาชิก

แกตต์เกิดขึ้นโดยมีหลักการสำคัญที่มุ่งหวังให้ระบบการค้าของโลกดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและเสรี เป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจโลกโดยรวม โดยมีหลักการที่สำคัญคือ หลักการว่าด้วยการตกลงทางการค้าหลายฝ่าย (Multilateralism) หลักการว่าด้วยการไม่เลือกปฏิบัติทางการค้า (Non-Discrimination) และหลักการว่าด้วยการค้าเสรี (Free Trade) แต่อย่างไรก็ตามในข้อบังคับของแกตต์นั้นมิได้มีข้อห้ามในการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ โดยในมาตรา 24 ได้ยอมรับการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจโดยมีเงื่อนไข 3 ประการคือ

1. ภาษีศุลกากร และข้อจำกัดอื่น ๆ ที่ใช้กับสินค้าของประเทศนอกกลุ่มจะต้องไม่สูงขึ้นหรือกีดกันทางการค้ามากขึ้นก่อนการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ
2. ภาษีศุลกากรและข้อกีดกันทางการค้าอื่น ๆ ควรได้รับการยกเลิกหรือลดลงสำหรับประเทศสมาชิก
3. ข้อตกลงของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ ควรนำไปสู่การจัดตั้งสหภาพศุลกากร หรือเขตการค้าเสรีภายในระยะเวลาที่สั้นพอสมควร

จะเห็นได้ว่าหลักการตามมาตรา 24 ขัดกับหลักการและวัตถุประสงค์ของแกตต์ โดยแกตต์เชื่อว่า การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจจะนำไปสู่การค้าเสรีในอนาคต สหภาพศุลกากรและเขตการค้าเสรีน่าจะสนับสนุนแนวการค้าเสรี

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นอย่างแพร่หลาย โดยแบ่งได้เป็น 2 ช่วงด้วยกันคือ ช่วงแรกระหว่างทศวรรษที่ 1950 - 1960 เป็นช่วงที่มีการก่อตั้งประชาคมเศรษฐกิจยุโรป(European Economic Community: EEC) และการก่อตั้งสมาคมการค้าเสรีแห่งยุโรป(European Free Trade Association: EFTA) เมื่อปี ค.ศ. 1960 นอกจากนี้ได้มีการก่อตั้งสมาคมการค้าเสรีแห่งละตินอเมริกา (Latin America Free Trade Association: LAFTA) ขึ้นในอเมริกาใต้เมื่อปี ค.ศ. 1961 การก่อตั้งสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nation : ASEAN) ขึ้นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในปี 1967

ช่วงที่ 2 เป็นช่วงปัจจุบันซึ่งเริ่มต้นแต่กลางทศวรรษ 1980 ที่ผ่านมา โดยมีการรวมเป็นสหภาพยุโรป (European Union) ในภูมิภาคยุโรป, ข้อตกลงเขตการค้าเสรีสหรัฐอเมริกา - แคนาดา , ข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area: AFTA) และข้อตกลงการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (North America Free Trade Agreement :NAFTA) และมีแนวความคิดว่าจะขยายเขตการค้าเสรีไปสู่ประเทศอื่นๆ ในละตินอเมริกาคด้วย

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในช่วงที่สองนี้มีความสำคัญ และแตกต่างจากการรวมตัวทางเศรษฐกิจในช่วงแรกมากทั้งนี้เนื่องจาก (1) การรวมกลุ่มในช่วงนี้มีระดับคุณภาพที่สูงกว่าช่วงแรกอย่างชัดเจน และเกิดผลกระทบอย่างกว้างขวางยิ่งกว่าเดิม (2) การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในปัจจุบันเป็นสาเหตุและผลลัพธ์ของความเชื่อมโยงในแนวทางพหุภาคีของแกตต์ โดยส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความขัดแย้งในหลายประเด็นที่ยากจะประนีประนอมกันได้บนเวทีของแกตต์ (3) การเปลี่ยนบทบาทความเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา ซึ่งเดิมทีนั้นประเทศสหรัฐอเมริกาที่เป็นผู้ประทับประกองแกตต์มาแต่ต้นนั้นประสบปัญหาการขาดดุลการค้าอย่างหนัก ซึ่งทำให้นำไปสู่การกีดกันทางการค้ามากยิ่งขึ้น โดยมีประเทศญี่ปุ่นก้าวขึ้นสู่ประเทศที่มีบทบาททางเศรษฐกิจที่สำคัญของโลกแทน ทำให้ช่องว่างของดุลย์อำนาจในแกตต์และบทบาทของแกตต์ที่ผู้ก่อตั้งมองอย่างสิ้นหวัง ทำให้การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจกลายเป็นแนวทางที่มีความเป็นไปได้สูงที่จะลดบทบาทของแกตต์ได้

ดังนั้นกระแสภูมิภาคนิยม (Regionalism) จึงมีแนวโน้มที่มีบทบาทกว้างขวางมากขึ้นขึ้นในอนาคต และจะเข้ามาจับเกี่ยวกับกระแสโลกนิยม (Globalism) ที่มีเกดต์เป็นเวทีสำคัญอยู่ในขณะนี้

4.1.1 เศรษฐศาสตร์ว่าด้วยการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ

การเปลี่ยนแปลงในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลกและภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียง ทำให้เรื่องการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ (Regional Economic Integration) กลายเป็นเครื่องมือทางนโยบายที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจหมายถึง การทำความตกลงระหว่างประเทศในการที่จะเข้าร่วมกลุ่มกันของประเทศต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นประเทศที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างและรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกัน โดยเฉพาะการขยายช่องทางทางการค้าระหว่างกันให้มีขอบเขตที่กว้างขวางยิ่งขึ้นด้วยการลด หรือยกเลิกอุปสรรคและข้อกีดขวางทางการค้า ทั้งในรูปพิกัดอัตราภาษีศุลกากร และไม่ใช่ภาษีศุลกากร (Tariff and Non-Tariff Barriers) รวมทั้งการปรับปรุงแก้ไขข้อปฏิบัติทางการค้าที่แตกต่างกันระหว่างประเทศสมาชิกในกลุ่มกับประเทศนอกกลุ่ม ซึ่งการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจนั้นมีรูปแบบและลำดับขั้นที่แตกต่างกัน ตั้งแต่การรวมกลุ่มแบบง่าย ๆ ไปจนถึงการรวมกลุ่มที่มีความสลับซับซ้อน ซึ่งสามารถจำแนกออกได้เป็น 5 รูปแบบดังนี้

(1) เขตการค้าเสรี (Free Trade Area) เป็นการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจขั้นต้น โดยที่ประเทศสมาชิกทำความตกลงยกเลิกพิกัดอัตราภาษีศุลกากรและข้อจำกัดทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากรระหว่างกัน เพื่อมุ่งให้เกิดเขตการค้าเสรีระหว่างประเทศสมาชิก แต่ประเทศสมาชิกยังสามารถที่จะกำหนดพิกัดอัตราภาษีศุลกากรและข้อจำกัดทางการค้าที่มีใช่ภาษีศุลกากรกับประเทศนอกกลุ่มอย่างเสรี โดยเป็นขั้นตอนที่มีการยกเลิกข้อจำกัดทางด้านการค้าในแง่ปริมาณ (Quantitative restrictions) และกำแพงภาษี

(2) สหภาพศุลกากร (Custom Union) มีลักษณะการรวมกลุ่มเหมือนเขตการค้าเสรี แต่มีเงื่อนไขเพิ่มเติมคือ ประเทศสมาชิกจะร่วมกันกำหนดพิกัดอัตราภาษีศุลกากรในอัตราเดียวกัน (Common Level) สำหรับสินค้าเข้าจากประเทศนอกกลุ่มซึ่งกฎเกณฑ์ข้อปฏิบัติต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้กับประเทศนอกกลุ่ม สมาชิกทุกประเทศในกลุ่มต้องยึดถือปฏิบัติตามเช่นเดียวกัน

(3) ตลาดร่วม (Common Market) มีลักษณะการรวมกลุ่มเช่นเดียวกับ สหภาพศุลกากร แต่มีข้อจำกัดเพิ่มเติมรวมไปถึงการอนุญาตให้มีการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตระหว่างประเทศสมาชิกได้โดยเสรี

(4) สหภาพเศรษฐกิจ (Economic Union) มีลักษณะเป็นตลาดร่วม และมีข้อกำหนดเพิ่มเติมให้ประเทศสมาชิกกำหนดนโยบายเศรษฐกิจต่าง ๆ ร่วมกัน

(5) สหภาพเหนือชาติ (Supernational Union) เป็นการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจขั้นสูงสุด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวมเป็นชาติเดียวกัน ซึ่งรัฐบาลของแต่ละประเทศไม่อาจตัดสินใจกำหนดนโยบายได้โดยลำพัง สหภาพจะเป็นผู้กำหนดนโยบายให้ประเทศสมาชิกดำเนินการ โดยรัฐบาลของแต่ละชาติยอมรับโดยของคตนเพื่อให้ส่วนรวมได้ทำการตัดสินใจวางนโยบายร่วมกัน

จะเห็นได้ว่าการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจนั้นมีหลายระดับตั้งแต่ระดับการจัดตั้งข้อตกลงการค้าเสรี สหภาพศุลกากร ตลาดร่วม จนกระทั่งการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจอย่างสมบูรณ์ การรวมกลุ่มนี้ในระดับต้น ๆ ที่ผ่านมาจะเป็นการรวมกลุ่มในสาขาการค้าและการลงทุน กล่าวคือเป็นการร่วมลดสิ่งกีดกันทางการค้าซึ่งเป็นเรื่องของตลาดผลิตภัณฑ์ (Product Market) เช่น เขตการค้าเสรีต่าง ๆ และสหภาพศุลกากร ส่วนการรวมกลุ่มในระดับที่สูงขึ้นเป็นการเปิดเสรีให้เงินทุนและประชากรสามารถเคลื่อนย้ายในหมู่ประเทศสมาชิกได้ ซึ่งเป็นเรื่องของตลาดปัจจัยการผลิต (Factor Market) เช่น การรวมตัวของสหภาพยุโรป การรวมกลุ่มประเทศดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะทำให้การผลิตและการค้าในกลุ่มประเทศสมาชิกขยายตัวมากขึ้น และลดบทบาทของเศรษฐกิจที่มีต่อประเทศนอกกลุ่มลงไป

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจมิได้ทำให้เกิดการขยายตัวทางการค้าระหว่างประเทศสมาชิกในกลุ่มแต่เพียงอย่างเดียว แต่จะทำให้เกิดการกีดกันทางการค้าด้วย (Trade distortion) ดังจะศึกษาได้จากทฤษฎีว่าด้วยการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ โดยนักเศรษฐศาสตร์หลายคน อาทิเช่น Jacob Viner, J.E. Meade ฯลฯ มีแนวความคิดว่า การยกเลิกภาษีศุลกากรระหว่างประเทศที่อยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน จะเพิ่มประสิทธิภาพและเพิ่มความสะดวกในการผลิตสินค้าชนิดต่าง ๆ นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นถึงผลกระทบที่ทำให้เกิดการเพิ่มปริมาณการค้า (Trade creation) และผลกระทบในแง่ของการกระจายการค้า (Trade diversion)

ต่อมา Viner ได้เสนอทฤษฎีมาตรฐานว่าด้วยสหภาพศุลกากร หรือทฤษฎีว่าด้วยการให้สิทธิพิเศษทางการค้าระหว่างประเทศ (Preferential trading arrangements) โดยเห็นว่าการขยายปริมาณการค้า เกิดจากการที่การผลิตภายในประเทศที่มีต้นทุนสูงถูกแทนที่ด้วยการนำเข้าสินค้าจากประเทศสมาชิกที่ผลิตได้โดยที่มีต้นทุนต่ำกว่า ส่วนการเบี่ยงเบนทางการค้าเกิดจากการที่นำเข้าสินค้าจากประเทศนอกกลุ่ม (ซึ่งมีต้นทุนที่ต่ำกว่า) ถูกแทนที่ด้วยสินค้านำเข้าจากประเทศสมาชิก ดังนั้นการขยายปริมาณทางการค้าจึงเป็นประโยชน์ต่อประเทศที่ให้สิทธิพิเศษทางศุลกากร และเป็นการปรับเข้าหาภาวะแห่งการค้าเสรี แต่การเปลี่ยนทิศทางการค้ามีคุณสมบัติของการกีดกันและเป็นผลเสียต่อการจัดสรรทรัพยากร ดังนั้นถึงแม้การลดข้อจำกัดทางการค้าระหว่างประเทศภายในกลุ่มจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพโดยผ่านผลของการขยายปริมาณทางการค้า แต่ข้อจำกัดที่ยังคงอยู่สำหรับสินค้าจากประเทศนอกกลุ่มก็นำไปสู่ผลเสียต่อประสิทธิภาพโดยผ่านผลของการเบี่ยงเบนทางการค้า

ดังนั้นเมื่อศึกษาจากทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ของการรวมตัวทางการค้าแล้ว ผลจากทฤษฎีดังกล่าวทำให้พิจารณาได้ว่าการลดภาษีศุลกากรฝ่ายเดียว (Unilateral Tariff Reduction) เป็นทางเลือกที่ดีกว่าการรวมกลุ่มทางการค้าเพราะการลดภาษีศุลกากรฝ่ายเดียวมีแต่ผลของการขยายตัวทางการค้าเท่านั้น จากข้อสรุปนี้ทำให้นักเศรษฐศาสตร์อาทิเช่น Johnson และ Cooper and Massell เห็นว่า สหภาพศุลกากรขาดประสิทธิภาพเมื่อพิจารณาจากแง่มุมทางทฤษฎี ดังนั้นการก่อตั้งสหภาพศุลกากรหรือการให้สิทธิพิเศษทางการค้าเป็นเรื่องของวัตถุประสงค์ที่นอกเหนือไปจากเหตุผลทางเศรษฐกิจ

แต่ยังมีนักเศรษฐศาสตร์บางกลุ่มที่เห็นด้วยกับการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ คือทฤษฎีของ Vanek และมีการพัฒนาต่อมาโดย Kemp และ Kemp and Van โดยยอมรับว่าสหภาพศุลกากรอาจส่งผลให้สวัสดิการเพิ่มขึ้นหรือไม่ก็ได้ แต่ก็ชี้ให้เห็นว่าภายใต้เงื่อนไขใดจะดีกว่าสภาพเดิมที่ไม่มีสหภาพศุลกากร การก่อตั้งสหภาพศุลกากรอาจทำให้ประเทศที่ให้สิทธิประโยชน์เสียประโยชน์ และประเทศที่ได้รับสิทธิประโยชน์ได้ประโยชน์ ทว่าผู้สูญเสียผลประโยชน์รวมทั้งประเทศนอกกลุ่มสามารถได้รับการชดเชยได้ การชดเชยดังกล่าวหมายถึง “ภาษีศุลกากรชดเชยร่วมกัน” (Compensating common tariff) ซึ่งหมายถึงภาษีศุลกากรสำหรับประเทศนอกกลุ่มที่กำหนดร่วมกัน (Common external tariff หรือ CET) โดยประเทศสมาชิกจะทำให้ประเทศนอกกลุ่มมีสถานภาพคงเดิม ตัวอย่างเช่น การที่สหภาพศุลกากรกำหนดภาษีศุลกากรที่มีต่อสินค้า

ของประเทศนอกกลุ่มให้มูลค่าการค้าที่มีกับประเทศนอกกลุ่มอยู่ในระดับที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

ถึงแม้ว่าแนวทางทฤษฎีของ Vanek-Kemp-Wan จะให้เหตุผลหรือแรงจูงใจสำหรับการรวมกลุ่มทางการค้าภายใต้การชดเชยผู้ที่สูงเสียประโยชน์ แต่ก็ไม่จำเป็นเสมอไปว่าการรวมกลุ่มทางการค้านั้นจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด จึงทำให้การกำหนดภาษีศุลกากรชดเชยร่วมกันเป็นมาตรการที่ไม่น่าสนใจเท่าการลดภาษีศุลกากรฝ่ายเดียว แต่ปัญหาของการเปิดเสรีโดยฝ่ายเดียวก็มีคือ การเปิดเสรีฝ่ายเดียวนั้นประเทศคู่ค้าอาจเปิดหรือไม่เปิดเสรีด้วยก็ได้ จึงทำให้การรวมตัวทางเศรษฐกิจซึ่งมีการกำหนดภาษีศุลกากรของประเทศคู่ค้าก็จะมีโอกาสที่จะร่วมมือลดภาษีศุลกากรระหว่างกันและกัน ทำให้เกิดการต่างตอบแทนซึ่งกันและกันในทางภาษีศุลกากร (Tariff Reciprocity) ซึ่งเป็นเหตุสำคัญที่บางประเทศเห็นหนทางที่จะได้รับประโยชน์จากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจหรือการเปิดเสรีทางการค้าระหว่างกันมากกว่าการเปิดเสรีโดยฝ่ายเดียว

การรวมกลุ่มทางการค้าให้ผลที่แตกต่างจากการเปิดการค้าเสรีเป็นการทั่วไปฝ่ายเดียว (Unilateral) และการเปิดเวทีบนเวทีพหุภาคีของแกดต์ตรงที่ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งในส่วนที่ก่อให้เกิดการค้าเสรี ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสวัสดิการทางเศรษฐกิจและส่วนที่เป็นการกีดกันทางการค้า ซึ่งให้ผลเสียต่อสวัสดิการทางเศรษฐกิจ ผลประการแรกเรียกว่า "ผลของการขยายปริมาณการค้า" (Trade Creation) ซึ่งเกิดขึ้นจากการขยายตัวทางการค้าระหว่างประเทศในกลุ่มสมาชิก ส่วนผลประการหลังเรียกว่า "ผลของการเบี่ยงเบนทางการค้า" (Trade Diversion) อันเป็นผลมาจากการที่สินค้าจากประเทศนอกกลุ่มต้องถูกทดแทนโดยสินค้าจากประเทศในกลุ่ม ผลดีหรือผลเสียของการรวมกลุ่มทางการค้าในท้ายที่สุดจึงขึ้นอยู่กับว่าผลกระทบส่วนใดมากกว่ากัน ปกติการรวมกลุ่มในหมู่ประเทศกำลังพัฒนามักพบว่า มีผลเสียมากกว่าผลดี เพราะมักเป็นประเทศที่ผลิตสินค้าที่คล้ายคลึงกัน รวมทั้งหลายประเทศยังเป็นประเทศที่ขาดประสิทธิภาพด้านการผลิต (inefficient producers) สำหรับการรวมกลุ่มทางการค้าในยุโรปตะวันตก อเมริกาเหนือ และแม้แต่อาเซียน คาดว่าผลของการขยายปริมาณการค้าน่าจะมากกว่าผลของการเบี่ยงเบนทางการค้า ดังนั้นการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่เข้าร่วมกลุ่มการค้าอาจดีขึ้นหรือแย่ลงก็ได้

ที่จริงแล้ว การรวมกลุ่มทางการค้าในระดับย่อยที่สุดก็คือ การเปิดเสรีในระดับทวิภาคี (Bilateral Free Trade) ซึ่งจะให้ผลที่คล้ายคลึงกับการรวมกลุ่มเศรษฐกิจและอาจเป็นไปได้ง่ายกว่าการเปิดเสรีในกรอบกว้างอย่างเช่นในเวทีเจรจาของแกดต์ แต่ทั้งนี้ก็ต้องเมื่อเป็นกรณีที่มีการค้าเสรีในกรอบกว้างนั้นมีข้อจำกัดอย่างมากหรือที่เรียกว่าอยู่ภายใต้โลกที่ไม่สมบูรณ์

นอกจากนี้ การรวมกลุ่มด้านตลาดปัจจัยการผลิต เช่น เงินทุนและประชากรเคลื่อนย้ายได้โดยเสรีจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของการพัฒนาในระดับภูมิภาคด้วย แต่ทิศทางการเปลี่ยนแปลงนั้นขึ้นอยู่กับแรงดึงเข้าสู่ศูนย์กลางที่เจริญแล้ว (Centripetal forces) และแรงผลักรอกสู่ส่วนที่เป็นบริวาร (Centrifugal forces) ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือการรวมกลุ่มสหภาพยุโรป และการเปลี่ยนแปลงระหว่างภูมิภาคต่าง ๆ ภายในประเทศเดียวกัน โดยทั่วไปแล้ว การรวมกลุ่มในลักษณะนี้ จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในเรื่องของรายได้เปรียบเทียบระหว่างประเทศภายในกลุ่ม นั่นก็คือ เมื่อปัจจัยการผลิตสามารถเคลื่อนย้ายโดยเสรีแล้วพื้นที่หรือประเทศที่มีประสิทธิภาพการผลิตสูงก็จะมีปัจจัยการผลิตมากระจุกตัวอยู่เป็นอันมาก กลายเป็นประเทศศูนย์กลาง และประเทศที่ด้อยกว่าทางด้านประสิทธิภาพการผลิตก็จะเป็นผู้สูญเสียกลายเป็นประเทศบริวาร

อย่างไรก็ตามในทางทฤษฎีแล้ว การพัฒนาเป็นศูนย์กลางหรือเป็นบริวารขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการสำหรับปัจจัยที่เป็นแรงดึงเข้าสู่ศูนย์กลางหรือประเทศที่ใหญ่กว่าได้แก่ (ก) ขนาดของตลาดที่มีอยู่ซึ่งเป็นปัจจัยที่ประเทศใหญ่ได้เปรียบ เนื่องจากผู้ประกอบการยินดีตั้งโรงงานอยู่ในพื้นที่ที่มีขนาดใหญ่มากกว่าตลาดขนาดเล็ก ๆ และ (ข) ปัจจัยการผลิตที่ไม่เคลื่อนย้าย (immobile factors) ยินดีที่จะอยู่ใกล้ตลาดใหญ่มากกว่า เช่น ประชากรส่วนใหญ่มักต้องการอยู่ในศูนย์กลางที่มีสินค้าและบริการนานาชนิดซึ่งรวมถึงสินค้าที่ตนเองไม่ได้ผลิตด้วย

สำหรับแรงผลักรอกจากศูนย์กลางนั้น ได้แก่ (ก) ต้นทุนการผลิตที่สูงในเขตศูนย์กลาง เช่น ต้นทุนการเดินทาง (commuting cost) และต้นทุนการอยู่อาศัยหรือค่าที่ดิน (land rent) ซึ่งทำให้มีแรงผลักดันให้ไปอาศัยหรือประกอบการผลิตในอาณาเขตรอบนอก และ (ข) ต้นทุนการขนส่งระหว่างพื้นที่ศูนย์กลางและบริการ ซึ่งถ้าสูงมากก็จะเปรียบเสมือนการแยกเศรษฐกิจออกเป็นส่วน ๆ ทำให้มีการเชื่อมโยงกันต่ำมาก ในกรณีเช่นนี้ ผู้ประกอบการอาจตั้งโรงงานอยู่ในตลาดที่ห่างไกลเนื่องจากมีต้นทุนต่ำกว่าการส่งออกไปยังตลาดท้องถิ่นนั้น

อาจสรุปได้ว่าการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในแง่ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์นั้นมีปัญหาพอสมควร เนื่องจากขาดเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์ที่แข็งแกร่งเพียงพอ ซึ่งจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเราจะเห็นได้ชัดเจนถึงต้นทุนการเสียโอกาสของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ รวมทั้งเห็นว่าโดยอุดมคติแล้ว การรวมกลุ่มทางการค้าที่ดีที่สุดย่อมเป็นการเปิดเสรีทางการค้าแบบพหุภาคีที่เปิดกว้างสำหรับ

สมาชิกของโลกอย่างกว้างขวาง เพราะภายใต้แนวทางการดำเนินนโยบายการค้าเช่นนี้ ประเทศต่าง ๆ จะสามารถได้รับผลประโยชน์ด้านประสิทธิภาพจากการแบ่งงานกันทำตามความสามารถเฉพาะอย่าง และด้านการใช้ทรัพยากรที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดด้วย แต่โดยทั่วไปการรวมกลุ่มในทางเศรษฐกิจจะส่งผลกระทบต่อทั้งในด้านดีเพราะนำไปสู่สภาพการค้าที่เสรีมากยิ่งขึ้น และส่งผลกระทบต่อในด้านเสียเนื่องจากการกีดกันทางการค้า

ดังนั้นเมื่อเป็นที่แน่นอนว่าการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจตราบดีก็ตามเป็นการนำไปสู่การค้าเสรีมากกว่าการกีดกันทางการค้าก็ย่อมนับได้ว่าเป็นหนทางหนึ่งสำหรับการเปิดเสรีทางการค้า และถ้าเกิดขึ้นอย่างแพร่หลายก็อาจเป็นผลลัพธ์ที่คล้ายกับการเปิดเสรีบนเวทีพหุภาคีของแกตต์ หรือองค์การการค้าโลกนั่นเอง ซึ่งถ้าเป็นเช่นนี้ก็จะเป็นการเสริมแนวทางพหุภาคีและอาจเป็นประโยชน์ต่อโลกโดยรวม แต่ปัญหาของแนวทางการรวมกลุ่มก็คือ มักเป็นแนวทางที่ทำให้ผลสุทธิต่อการค้าเสรีไม่มากนัก และต้องอาศัยหลายชั้นตอนกว่าจะได้ผลเช่นเดียวกับองค์การการค้าโลก แต่ถ้าหากแนวทางดังกล่าวถูกนำมาใช้พร้อม ๆ กับการลดบทบาทในองค์การการค้าโลก ก็จะทำให้เกิดความขัดแย้งและทำให้แนวทางพหุภาคีลดบทบาทลงไป

4.2 ข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน

4.2.1 ที่มาและวัตถุประสงค์ของข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน

สมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือ “อาเซียน” (Association of South-East Asia Nations-ASEAN) ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 โดยมีผู้ร่วมก่อตั้ง 5 ประเทศ

ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย ส่วนบรูไนนั้นได้เข้าร่วมเป็นภาคีในภายหลัง

จุดมุ่งหมายของการก่อตั้งอาเซียน ก็เพื่อตอบสนองความจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกันของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงเวลานั้น เพื่อให้เกิดสันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาค มูลเหตุและปัจจัยในการก่อตั้งอาเซียนนั้น อาจแบ่งได้เป็นปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในได้ดังนี้.

ก. ปัจจัยภายนอก ในช่วงเวลาดังกล่าวภูมิภาคนี้กลายเป็นเวทีขัดแย้งทางลัทธิการเมืองยุคสงครามเย็น และเกือบทุกประเทศในภูมิภาคนี้ (ยกเว้นประเทศไทย) เคยตกเป็นเมืองขึ้นหรืออาณานิคมของประเทศมหาอำนาจตะวันตกมาแล้วทั้งนั้น ประเทศเหล่านี้จึงต่อต้านอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจทุกรูปแบบ กลุ่มประเทศผู้ก่อตั้งอาเซียนเห็นว่าวิธีที่จะหลีกเลี่ยงจากการถูกรอบงำภายใต้อิทธิพลของประเทศมหาอำนาจคือ การตั้งองค์กรความร่วมมือระหว่างกัน

ข. ปัจจัยภายในซึ่งเป็นภาวะแวดล้อมด้านต่างๆ รวมถึงบรรยากาศทางการเมืองภายในประเทศสมาชิก

นับตั้งแต่อาเซียนก่อตั้งขึ้นจนถึงการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งแรกที่บาหลี ประเทศอินโดนีเซีย ในปี พ.ศ. 2519 ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิกยังอยู่ในระดับต่ำ สาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งคือ ในช่วงเวลาดังกล่าว ประเทศสมาชิกอาเซียนหลายประเทศยังคงมีความขัดแย้งทางด้านการเมือง ทำให้เป็นอุปสรรคสำคัญในความร่วมมือทางเศรษฐกิจอย่างจริงจัง ความร่วมมือส่วนใหญ่จึงเน้นไปในด้านการเมืองซึ่งก็ประสบความสำเร็จมาโดยตลอด แต่ภายหลังจากการประชุมสุดยอดครั้งแรก สมาชิกอาเซียนเริ่มขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างกันมากขึ้น โดยอาจแบ่งเป็นความร่วมมือทางเศรษฐกิจในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ก. ความร่วมมือด้านอุตสาหกรรม

อาเซียนมีโครงการความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมหลายโครงการ มีโครงการสำคัญที่พอสรุปได้ ดังนี้

(1) โครงการอุตสาหกรรมอาเซียน (ASEAN Industrial Project -AIP)

เป็นการดำเนินการเพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางและหลักการที่วางไว้ในปฏิญญาสมานฉันท์อาเซียน (Declaration of ASEAN Concord) ที่ประเทศสมาชิกอาเซียนได้ลงนามในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 1 ณ นครบาหลี อินโดนีเซีย ซึ่งระบุให้ประเทศสมาชิกอาเซียนควรจะร่วมมือกันจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ของอาเซียน เพื่อตอบสนองความต้องการผลิตภัณฑ์ที่สำคัญ ในภูมิภาค ซึ่งจากหลักการดังกล่าว บรรดาสมาชิกได้ลงนามในความตกลงพื้นฐานว่าด้วยโครงการอุตสาหกรรมของอาเซียน (Basic Agreement on ASEAN Industrial

Project) ในปี 2523 โดยจะให้มีโครงการอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ตั้งอยู่ในแต่ละประเทศอย่างน้อยที่สุดประเทศละ 1 โครงการ เพื่อผลิตสินค้าอุตสาหกรรมที่อยู่ในความต้องการ และประเทศสมาชิกทุกประเทศเป็นเจ้าของร่วมกัน

โครงการอุตสาหกรรมอาเซียนนี้มีทั้งหมด 5 โครงการด้วยกัน ซึ่งบางโครงการประสบความสำเร็จและอีกหลายโครงการประสบปัญหาในการดำเนินการ บางโครงการก็ต้องล้มเลิกไปโดยที่ไม่สามารถดำเนินการได้เลย

(2) โครงการแบ่งผลิตทางอุตสาหกรรมอาเซียน (ASEAN Industrial Complementation-AIC)

อาเซียนได้มีการลงนามในความตกลงพื้นฐานว่าด้วยการแบ่งผลิตทางอุตสาหกรรมของอาเซียน (Basic Agreement on ASEAN Industrial Complementation) เมื่อปี พ.ศ. 2524 โดยวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้มีการแบ่งผลิตสินค้าทางอุตสาหกรรมแล้วมาซื้อขายแลกเปลี่ยนกันเอง โดยประเทศสมาชิกจะให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเท่ากันทุกประเทศ ร้อยละ 50 โดยเป็นที่ตกลงกันว่าผลิตภัณฑ์ที่จะเสนอให้อยู่ใน โครงการแบ่งผลิตทางอุตสาหกรรมอาเซียนชุดแรกจะเป็นการผลิตผลิตภัณฑ์ยานยนต์ที่มีการผลิตอยู่แล้วในอาเซียน

โครงการดังกล่าวเมื่อเริ่มดำเนินการก็ประสบปัญหา เนื่องจากไม่สามารถแลกเปลี่ยนชิ้นส่วนยานยนต์ดังกล่าวได้ในระดับที่น่าพอใจ ในการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนครั้งที่ 20 ปี พ.ศ. 2521 จึงได้มีการลงนามใน Memorandum of Understanding on the Brand - to - Brand Complementation Scheme สำหรับอุตสาหกรรมยานยนต์ภายใต้โครงการ AIC เพื่อแบ่งผลิตชิ้นส่วนประกอบรถยนต์ระหว่างบริษัทผู้ผลิตชิ้นส่วนรถยนต์ในแต่ละยี่ห้อ¹ ซึ่งโครงการดังกล่าวยังดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน

(3) โครงการร่วมทุนด้านอุตสาหกรรมของอาเซียน (ASEAN Industrial Joint Ventures-AIJV)

¹ ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง, ความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียน (กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ กองเศรษฐกิจการค้าอาเซียน,2538) หน้า 20

อาเซียนได้ลงนามในโครงการพื้นฐานว่าด้วยโครงการร่วมลงทุนด้านอุตสาหกรรมของอาเซียน (Basic Agreement on Asean Industrial Joint Ventures) ในปี 2526 โดยมีหลักการที่จะส่งเสริมการใช้ประโยชน์ของอุตสาหกรรมและขยายการค้าของประเทศสมาชิกให้มากขึ้น โดยประเทศสมาชิกอาเซียนตั้งแต่ 2 ประเทศขึ้นไปร่วมลงทุนกัน ผลผลิตที่ร่วมลงทุนจะได้รับสิทธิพิเศษด้านภาษีร้อยละ 90 ตลอดจนการได้รับการคุ้มครองการผลิต เป็นเวลา 4 ปี²

ปัจจุบันมีโครงการร่วมลงทุนทางอุตสาหกรรมของอาเซียนที่ได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียน 21 โครงการ

ข. ความร่วมมือด้านการค้า

สมาชิกอาเซียนได้ลงนามในข้อตกลงระเบียบสิทธิพิเศษทางการค้าอาเซียนหรือ PTA (Agreement on ASEAN Preferential Trading Arrangement : ASEAN PTA) เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2520

ภายใต้ข้อตกลง PTA สมาชิกอาเซียนจะให้สิทธิพิเศษทางการค้าระหว่างกัน โดยทำสัญญากำหนดปริมาณการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกันระยะยาว ให้การสนับสนุนทางการเงินด้วยอัตราดอกเบี้ยต่ำ ลดอัตราภาษีสินค้าตามที่ระบุไว้ ตลอดจนผ่อนผันมาตรการอื่นที่มีใช้ภายในระหว่างประเทศสมาชิก

การใช้สิทธิพิเศษทางการค้าของอาเซียนเกือบทั้งหมดเป็นไปในรูปขงการให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร โดยลดอากรขาเข้า หรือผูกพันการเก็บอากรขาเข้าไว้ในอัตราที่เรียกเก็บ(Binding on Existing Rate)³

อย่างไรก็ดี การดำเนินการหรือการใช้ประโยชน์จากความตกลงการให้สิทธิพิเศษ หรือ PTA นี้ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร มีการใช้ประโยชน์จากระบบสิทธิพิเศษ (PTA) เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

จำนวนของรายการสินค้าจากประเทศสมาชิกของกลุ่มที่ใช้สิทธิพิเศษ PTA ภายใต้รายการสินค้าที่อยู่ในข่ายการรับสิทธิพิเศษ PTA ของแต่ละประเทศสมาชิกกลุ่มอาเซียนนั้นมี

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 21

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 16

จำนวนน้อยมากหรือถ้าคิดเป็นสัดส่วนโดยมากจะมีค่าไม่เกินร้อยละ 5 ของจำนวนรายการสินค้าที่ได้รับสิทธิพิเศษ และถ้าพิจารณาสัดส่วนจำนวนของรายการสินค้าที่ใช้สิทธิพิเศษของทั้งกลุ่มอาเซียนต่อจำนวนรายการสินค้าที่มีการให้สิทธิพิเศษทั้งหมดแล้วจะมีค่าเพียงร้อยละ 3 เท่านั้น⁴

สาเหตุที่การค้าภายใต้ระบบสิทธิพิเศษ ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรเกิดจากอุปสรรคที่กีดขวางการขยายตัวทางการค้าภายในกลุ่มอาเซียนบางประการ ซึ่งอาจจะสรุปได้ดังนี้ :-

1) การลดภาษีโดยเปิดโอกาสให้แต่ละประเทศสงวนสินค้าที่เกรงว่าอาจได้รับผลกระทบจากการเปิดตลาด เป็นช่องทางให้ประเทศสมาชิกใช้รายการสงวนสิทธิดังกล่าวเพื่อคุ้มครองอุตสาหกรรมภายในประเทศของตน ทำให้แต่ละประเทศนำสินค้าที่มีช่องทางที่จะขยายการค้าระหว่างกันไปไว้ในรายการที่สงวนสิทธิ และนำสินค้าที่มีการค้าขายกันน้อยมาลดภาษีระหว่างกัน จึงอาจกล่าวได้ว่า รายการสงวนสิทธิที่จะงดเว้นจากการลดภาษีเป็นอุปสรรคที่สำคัญประการหนึ่งสำหรับการร่วมมือทางการค้า

2) โครงสร้างการส่งออกและการนำเข้าของกลุ่มประเทศอาเซียนมีลักษณะที่อาศัยซึ่งกันและกันได้ในระดับต่ำ ทั้งนี้เนื่องจากประเทศอาเซียนมีลักษณะภูมิอากาศและทรัพยากรธรรมชาติคล้ายคลึงกัน มีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่หลากหลายและแตกต่างกันค่อนข้างมาก และโดยลักษณะประวัติศาสตร์แล้วประเทศอาเซียนต่างได้พัฒนาเศรษฐกิจไปในแนวทางที่ต้องพึ่งพาประเทศอุตสาหกรรมหรือประเทศนอกกลุ่มมาก กลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนมีลักษณะของการแข่งขันในการส่งออกสินค้าขั้นปฐมและสินค้าเกษตรตลอดจนสินค้าอุตสาหกรรมที่เป็น Labour - intensive และ resource - based มาก

3) มาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากร (NTBs) ประเทศสมาชิกอาเซียนได้ใช้ NTBs หลายประเภทในสินค้าหลายอย่าง เพื่อเป็นการคุ้มครองอุตสาหกรรมภายในประเทศและสนับสนุนการส่งออก อันเป็นนโยบายหรือมาตรการและการปฏิบัติที่บิดเบือนปริมาณ โครง

⁴ ส่วนวิจัยเศรษฐกิจ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด .”การวิเคราะห์ผลกระทบของการจัดตั้งเขตการค้าเสรีในกลุ่มอาเซียน.” วารสารเศรษฐกิจธนาคารกรุงเทพ จำกัด 24 (กันยายน 2535): หน้า 15.

สร้างและทิศทางการค้า มาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากรที่สำคัญได้แก่ การห้ามนำเข้า ระบบโควตา การห้ามส่งออก และการปฏิบัติงานด้านศุลกากร

4) ความจริงใจของผู้นำอาเซียนที่จะขยายการค้าในกลุ่มอาเซียนยังเป็นเรื่องที่น่าสงสัย ดังจะเห็นได้จากภายใต้ระบบสิทธิพิเศษ (PTA) มาตรการภาษีศุลกากรที่นำมาใช้นั้น ถึงแม้ว่าจะมีการลดอัตราภาษีศุลกากร สำหรับรายการสินค้าที่ได้รับสิทธิพิเศษระหว่างกัน แต่ความลึกหรือระดับของการลดภาษียังอยู่ในระดับที่ไม่เพียงพอที่จะกระตุ้นให้การค้าขยายตัว เพราะในความเป็นจริงแล้วสินค้านำเข้าเหล่านั้นยังต้องเสียภาษีประเภทอื่น ๆ อีก เช่น ภาษีมูลค่าเพิ่ม , Surcharges ฯลฯ ทำให้เมื่อคำนวณภาระภาษีหลังจากได้รับการลดหย่อนตามระบบ PTA แล้ว ปรากฏว่าภาษีที่ได้รับการลดหย่อนจริงจะน้อยมาก

จากที่กล่าวถึงความจำเป็นมาของอาเซียน ก่อนที่จะเกิดเขตการค้าเสรีอาเซียนนั้นจะเห็นได้ว่าความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียน (2510-2535) ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร สาเหตุประการสำคัญคือ อาเซียนจัดตั้งขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกันของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อให้เกิดสันติภาพและความมั่นคงภายในภูมิภาค และภายหลังจากภาวะสงครามเย็นสงบลง ความขัดแย้งในภูมิภาคนี้หมดไป เหตุผลของการรวมตัวกันจึงหมดไป ประเทศสมาชิกจึงจำเป็นต้องหันมาชูประเด็นความร่วมมือทางเศรษฐกิจแทน แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จมากนัก เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าว ประเทศสมาชิกในอาเซียนไม่ได้เห็นความสำคัญของความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างกัน ไม่มีความจริงใจที่จะดำเนินการร่วมกัน ความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าวจึงไม่ประสบความสำเร็จมากนัก จวบจนกระทั่งสถานการณ์ต่าง ๆ ได้เปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศ ทั้งในระดับภูมิภาคและในระดับโลก รวมถึงสถานะทางเศรษฐกิจของประเทศสมาชิกอาเซียนเองก็มีการเปลี่ยนแปลงไป สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้เป็นปัจจัยที่เอื้ออำนวยให้ประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียนต้องร่วมมือกันอย่างจริงจังในด้านเศรษฐกิจ จนมีการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนขึ้นมา ปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นแรงผลักดันให้เกิดเขตการค้าเสรีอาเซียนอาจสรุปได้ดังนี้.

ก. ความล่มสลายของลัทธิสังคมนิยมส่งผลให้กลุ่มประเทศสังคมนิยมเริ่มปรับตัวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจเสรี ทำให้ภาวะการแข่งขันในตลาดโลกรุนแรงมากขึ้น

ข. การที่ประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลกมีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจมากขึ้น อาทิเช่น สหภาพยุโรป, การรวมกลุ่มของประเทศต่าง ๆ ในทวีปอเมริกาเหนือ ฯลฯ การรวมกลุ่มทาง

เศรษฐกิจเหล่านี้ส่งผลให้เกิดมาตรการกีดกันทางการค้ากับประเทศนอกกลุ่ม และหันเหการลงทุนไปหาประเทศในกลุ่มต่างๆเหล่านี้มากขึ้น

ก. การเจรจาอบอุรุกวัยของ GATT ที่เจรจาอยู่ในขณะนั้น ตกอยู่ในภาวะไม่แน่นอนว่าจะสามารถบรรลุข้อตกลงกันได้หรือไม่ ประกอบกับท่าทีของประเทศที่มีบทบาทในเวทีการค้าโลกเปลี่ยนไป

ง. ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคอาเซียนเป็นประเทศเล็กที่ยังไม่มีอำนาจต่อรองได้มากนักหากรวมกันเป็นกลุ่มจะสามารถเพิ่มอำนาจต่อรองกับประเทศที่มีบทบาทสูงในเวทีการค้าโลกได้

จากปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลให้ประเทศในกลุ่มสมาชิกอาเซียนเริ่มหันหน้าเข้ารวมกันอีกครั้งโดยเน้นไปที่ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ เนื่องจากจากสภาวะทางเศรษฐกิจของโลกปัจจุบัน การอยู่โดยโดดเดี่ยวเพียงประเทศเดียวไม่อาจตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงภาวะเศรษฐกิจในโลกได้ การรวมตัวกันทางเศรษฐกิจจึงเป็นทางเลือกที่ค่อนข้างสดใสสำหรับประเทศสมาชิกอาเซียนในเวลานั้น

ดังนั้นด้วยเหตุผลและลักษณะปัจจัยของความจำเป็นเพื่อตอบรับต่อสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วดังกล่าว การจัดตั้งเขตการค้าเสรีจึงเป็นแนวทางหนึ่งในความร่วมมือทางเศรษฐกิจสำหรับกลุ่มประเทศอาเซียน ดังนั้นในการประชุมสุดยอดครั้งที่ 4 วันที่ 27-28 มกราคม 2535 ณ ประเทศสิงคโปร์ นายกรัฐมนตรีของไทยในขณะนั้น ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นต่อการกระชับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับอาเซียน จึงได้เสนอแนะความคิดในการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนขึ้น (ASEAN Free Trade Area : AFTA) ในที่สุดการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน ณ ประเทศสิงคโปร์ก็สิ้นสุดลงพร้อมกับการลงนามและแถลงการณ์ร่วมของผู้นำประเทศภาคีสมาชิก 6 ประเทศ ตกลงที่จะจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ภายในระยะเวลา 15 ปี โดยเริ่มในวันที่ 1 มกราคม 2536 และกำหนดให้มีการใช้อัตราภาษีพิเศษร่วมกัน (CEPT) เป็นกลไกหลักในการลดภาษีให้อยู่ในระดับต่ำเพียง 0-5 % รายการสินค้าสำหรับเขตการค้าเสรีอาเซียนประกอบด้วย สินค้าทุกประเภท ยกเว้นสินค้าเกษตร

จากผลแห่งการประชุมดังกล่าว ได้มีการลงนามเอกสารสำคัญ 3 ฉบับ ได้แก่ :-

1. แลกเปลี่ยนความร่วมมือ หรือมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งซึ่งเป็นทางการว่า “ปฏิญญาแห่งสิงคโปร์ปี 2535” (Singapore Declaration of 1992) ลงนามโดยผู้นำอาเซียนทั้ง 6 แลกเปลี่ยนฉบับนี้ได้วางกรอบและทิศทางใหม่ของการร่วมมือของกลุ่มอาเซียนไว้อย่างชัดเจน โดยยืนยันถึงความสำคัญของความร่วมมืออาเซียนที่มีผลต่อการดำรงชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนในภูมิภาค การเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกทั้งทางการเมืองและทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นภายหลังสงครามเย็นสิ้นสุดลง ทำให้อาเซียนต้องวางแนวทางยกระดับความร่วมมือระหว่างประเทศภาคีสมาชิกให้เกิดความแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นเพื่อความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคต่อไป ผู้นำอาเซียนทั้งหกประเทศมีเจตนารมณ์ที่จะรักษาผลประโยชน์โดยรวมของกลุ่มไว้เพื่อรับมือกับการจัดตั้งกลุ่มเศรษฐกิจขนาดใหญ่ที่มีอำนาจสูงของประเทศที่พัฒนาแล้ว” หลักการที่เป็นประเด็นสำคัญของคำแถลงการณ์ ได้แก่

ความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคง⁵

- อาเซียนยินดีที่จะให้ประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมด เข้าร่วมเป็นสมาชิกในสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งจะก่อให้เกิดกลายเป็นความร่วมมือในภูมิภาคที่กว้างขวาง ครอบคลุมภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมด
- ส่งเสริมการเจรจากับประเทศนอกกลุ่มในการขยายความมั่นคงร่วมกัน โดยให้ความสำคัญกับภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกเป็นอันดับแรก

ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ

(1) ในประเด็นเกี่ยวกับเรื่องการค้าเสรีนั้น ผู้นำอาเซียนทั้งหมดตกลงจะปฏิบัติตามมาตรการที่กำหนดไว้ในกรอบข้อตกลงในการยกระดับความร่วมมือทางเศรษฐกิจอาเซียน (Framework Agreement on Enhancing Asean Economic Cooperation) โดยให้ก่อตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนขึ้นภายใน 15 ปี เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2536 เป็นต้นไป โดยใช้มาตรการของข้อตกลงว่าด้วยอัตราภาษีศุลกากรพิเศษร่วมกัน (CEPT) เป็นกลไกหลัก โดยตั้งเป้าในการลดภาษีศุลกากรสินค้าขาเข้าระหว่างอาเซียนให้ลดเหลือในอัตรา 0-5% และเพื่อให้การจัดตั้งเขตการค้าเสรีเป็นไป

⁵ ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง, ความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียน, หน้า 9

ได้โดยรวดเร็ว จึงได้มีการตกลงเลือกสินค้า 15 กลุ่ม นี้จะนำมาดำเนินการลดภาษีเป็นการเร่งด่วน นับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2536 เป็นต้นไป คือ

1. ปูนซีเมนต์	2. ปูน
3. ผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง	4. เชื้อกระดาษ
5. สิ่งทอ	6. อัญมณีและเครื่องประดับ
7. เครื่องใช้ไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์	8. เฟอร์นิเจอร์ไม้และหวาย
9. น้ำมันพืช	10. เคมีภัณฑ์
11. เกษภัณฑ์	12. พลาสติก
13. ผลิตภัณฑ์ยาง	14. เซรามิกส์และผลิตภัณฑ์แก้ว
15. แคลโทลที่ทำจากทองแดง	

(2) ความร่วมมือทางการลงทุน และภาคอุตสาหกรรมต่างๆ

สมาชิกอาเซียนจะร่วมมือกันในด้านต่างๆ ดังนี้

- จะขยายการลงทุน เชื่อมโยงอุตสาหกรรม และหารูปแบบใหม่ๆ ในความร่วมมือด้านอุตสาหกรรม
- จะพัฒนาความร่วมมือด้านตลาดทุน และส่งเสริมการเคลื่อนย้ายเงินทุน และหลักทรัพย์ทางการเงินอื่นๆ
- ส่งเสริมความร่วมมือด้านเครือข่ายโครงสร้าง พื้นฟูด้านการขนส่งและการคมนาคมที่ปลอดภัย มีประสิทธิภาพ
- แสวงหาแนวทางความร่วมมือด้านการลด และเลิกมาตรการที่มีใช้ภาษีศุลกากร และการค้าไร้พรมแดน
- จะเสริมสร้างความร่วมมือในด้านความมั่นคงด้านพลังงาน การอนุรักษ์และแสวงหาพลังงานทดแทน
- ส่งเสริมความร่วมมือในด้านความมั่นคงด้านวิทยาศาสตร์ ถ่ายทอดเทคโนโลยี และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
- ให้มีความร่วมมือ และมีการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นระหว่างภาคเอกชนเพิ่มขึ้น
- ปรับปรุงและพัฒนาระบบไปรษณีย์ และโทรคมนาคมในประเทศสมาชิก
- จะส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว ในภูมิภาคอาเซียน

(3) อาเซียนจะส่งเสริมหลักการการค้าเสรี

- อาเซียนจะดำรงหลักการการค้าเสรี และเปิดกว้างภายใต้ข้อตกลงว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า (GATT) และจะพยายามรักษา และเสริมสร้างระบบการค้าหลายฝ่ายที่เปิดกว้าง
- จะขยายความร่วมมือ และมีทำที่ร่วมในเวที กลุ่มภูมิภาค ระหว่างกลุ่มภูมิภาค และองค์กรระหว่างประเทศ รวมทั้งขยายความสัมพันธ์กับประเทศคู่เจรจา ประเทศผู้ซื้อ และผู้ขายอื่นๆ
- ให้ความสำคัญในการร่วมมือกับประเทศ กลุ่มประเทศ และองค์กรเศรษฐกิจอื่นๆ เช่น เอเปค เอเชียตะวันออก รวมทั้งส่งเสริมระบบการค้าเสรี

จากที่กล่าวโดยสรุปถึงรายละเอียดของปฏิญญาสิงคโปร์ 1992 ข้างต้นแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าปฏิญญาสิงคโปร์ 1992 นี้เป็นการกำหนดทิศทางอย่างกว้างๆ ของอาเซียนว่าจะร่วมมือกันอย่างไร ส่วนรายละเอียดของความร่วมมือต่าง ๆ นั้นจะมีการประชุมตกลงกันในรายละเอียดต่อไป ในด้านความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของอาเซียนนั้น ได้มีการลงนามในกรอบความตกลงว่าด้วยการขยายความร่วมมือของเศรษฐกิจภายในอาเซียน เพื่อเป็นการวางแนวทางการร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียนต่อไป

2. กรอบความตกลงว่าด้วยการขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจภายในอาเซียน (Frame Work Agreement on Enhancing Asean Economic Cooperation)

ผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนได้ร่วมลงนามในกรอบความตกลงว่าด้วยการขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจภายในอาเซียน เพื่อใช้เป็นกรอบในการดำเนินการด้านความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียน ตามที่ผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนได้กำหนดทิศทางด้านความร่วมมือทางเศรษฐกิจไว้ในปฏิญญาสิงคโปร์

กรอบความตกลงดังกล่าว จึงเป็นการกำหนดทิศทางของความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่ปรากฏในปฏิญญาสิงคโปร์ 1992 นั่นเอง โดยมีสาระสำคัญดังนี้

- ประเทศสมาชิกจะใช้ความพยายามในการกระชับความร่วมมือระหว่างกัน โดยการมองออกไปข้างนอก (Outward - Looking) เพื่อส่งเสริมการค้าเสรีระดับโลก

- จะยึดหลักผลประโยชน์ร่วมกันในการดำเนินมาตรการต่างๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อเป็นการขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างกัน
  - ประเทศสมาชิกทุกประเทศจะเข้าร่วมความตกลงทางเศรษฐกิจภายในกลุ่มอาเซียน
  - โดยประเทศสมาชิกกลุ่มอาเซียนตั้งแต่ 2 ประเทศขึ้นไป สามารถดำเนินการตามความตกลงทางเศรษฐกิจไปก่อนได้สำหรับประเทศที่ยังไม่พร้อมอาจเข้าร่วมได้ในภายหลัง
  - ขอบเขตของความร่วมมือทางเศรษฐกิจประกอบด้วย ความร่วมมือด้านการค้า ความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมแร่ธาตุ และพลังงาน ความร่วมมือด้านการเงินและธนาคาร ความร่วมมือด้านอาหาร เกษตรและป่าไม้ ความร่วมมือด้านการขนส่งและสื่อสาร
  - สำหรับความร่วมมือด้านอื่นๆ จะประกอบด้วยความร่วมมือด้านการวิจัยและพัฒนา การถ่ายทอดเทคโนโลยี ส่งเสริมการท่องเที่ยว พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ รวมทั้งความร่วมมือที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจอื่นๆ
  - ให้ถือว่าความตกลงอนุภูมิภาค (Sub-Regional) หรือความตกลงระหว่างประเทศสมาชิกกับประเทศนอกอาเซียน เป็นความร่วมมือของเศรษฐกิจของอาเซียนด้วย
  - เพื่อเป็นการขยายความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิก และตอบสนองต่อแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ประเทศสมาชิกตกลงที่จะจัดตั้ง และ/หรือ กระชับความร่วมมือกับประเทศอื่น รวมทั้งองค์กรระหว่างประเทศ หรือองค์กรภูมิภาคอื่น
  - ส่งเสริมให้มีความร่วมมือ และแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นระหว่างภาคเอกชนในอาเซียน และระหว่างอาเซียนกับเอกชนอื่นนอกจากอาเซียน
  - ความขัดแย้งระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน เกี่ยวกับความตกลงนี้ หรือความตกลงอื่นๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จะตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมานฉันท์ของประเทศสมาชิก หากมีความจำเป็นก็จะมี การตั้งคณะทำงานเพื่อจะแก้ไขข้อขัดแย้งดังกล่าว
  - นอกจากประเทศสมาชิกอาเซียนจะมีความผูกพันกันเองในฐานะรัฐสมาชิก ที่จะต้องผูกพันและปฏิบัติตามพันธกรณี แล้วยังต้องผูกพันและยึดมั่นต่อหลักการความตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าและศุลกากร (GATT) อีกด้วย
  - ทุกประเทศเห็นชอบให้จัดตั้ง และเข้าร่วมเขตการค้าเสรีอาเซียนภายใน 15 ปี โดยตั้งคณะมนตรีระดับรัฐมนตรีคณะหนึ่ง เพื่อดูแลรับผิดชอบและให้ใช้มาตรการกำหนดอัตราภาษีพิเศษร่วมกัน (CEPT) เป็นกลไกหลักในการดำเนินการ ทั้งนี้สินค้าที่ไม่ได้อยู่ภายใต้ CEPT ก็สามารถใช้มาตรการให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร (PTA) หรือเครื่องมืออื่นๆ ในการทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนได้ นอกจากนี้มาตรการการลดภาษีศุลกากรตามหลัก

CEPT แล้ว รัฐสมาชิกยังมีความผูกพันที่จะต้องลดหรือยกเลิกมาตรการกีดกันการค้าที่มีใช้ภายในอื่น ๆ ระหว่างและในกลุ่มสมาชิกในการนำเข้า หรือส่งออกซึ่งผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ตามข้อตกลงที่ได้กำหนดไว้แล้ว หรือในอนาคตที่จะเกิดขึ้นต่อไปภายใต้ข้อตกลงนี้

กรอบความตกลงว่าด้วยการขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจภายในอาเซียนนี้ พิจารณาได้ว่าเป็นการกำหนดขอบเขตของความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียน แต่เป็นเพียงการกำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ เท่านั้น นอกจากเรื่องข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียนที่ให้ใช้มาตรการกำหนดอัตราภาษีพิเศษร่วมกัน (CEPT) ที่มีรายละเอียดมากที่สุดแล้วนั้น ในด้านความร่วมมือทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ไม่มีการลงรายละเอียดอย่างชัดเจนเลย

จากที่กล่าวมาแล้วว่า กรอบความตกลงว่าด้วยการขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจภายในอาเซียน ได้เน้นเรื่องข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียนเด่นชัดมากกว่าความร่วมมือทางเศรษฐกิจอื่น ๆ โดยใช้มาตรการกำหนดอัตราภาษีพิเศษร่วมกัน (CEPT) เป็นเครื่องมือหลักที่จะทำให้เขตการค้าเสรีอาเซียนประสบความสำเร็จ ดังนั้นรัฐมนตรีเศรษฐกิจของอาเซียนจึงได้ร่วมกันทำความตกลงว่าด้วยการใช้มาตรการอัตราภาษีร่วมเพื่อจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (CEPT) ซึ่งจะได้อธิบายรายละเอียดของข้อตกลงดังกล่าวต่อไป

3. ความตกลงว่าด้วยการใช้มาตรการอัตราภาษีร่วมเพื่อจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (Agreement of Common Effective Preferential Tariff (CEPT) Scheme for the Asean Free Trade Area (AFTA)) เพื่อจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน

CEPT เป็นความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน ที่จะลดอัตราภาษีภายในภูมิภาคและยกเลิกข้อกีดขวางทางการค้าที่มีใช้ภายในระหว่างกันภายในระยะเวลา 15 ปี นับจากวันที่ 1 มกราคม 1993 โดยมีเป้าหมายที่จะลดภาษีสินค้าอุตสาหกรรมให้อยู่ในอัตรา 0-5% ภายในปี ค.ศ. 2008

แนวทางของ CEPT ถือเป็นเครื่องมือหลักที่จะทำให้อาเซียนบรรลุการเป็นเขตการค้าเสรีภายใน 15 ปี โดยประเทศสมาชิกจะมีอัตราภาษีในระดับเดียวกันภายใต้ข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน ในขณะที่แต่ละประเทศสมาชิกยังคงกำหนดอัตราภาษีกับประเทศนอกกลุ่มได้อย่างอิสระ

วัตถุประสงค์ที่สำคัญของ CEPT สรุปได้ดังนี้ คือ

- เพื่อให้การค้าสินค้าภายในอาเซียนเป็นไปโดยเสรี มีอัตราภาษีต่ำที่สุดและปราศจากข้อจำกัดที่มีใช้ภายใน
- เพื่อดึงดูดนักลงทุนต่างชาติให้เข้ามาลงทุนในอาเซียน
- เพื่อเสริมสร้างสถานการณ์แข่งขันอาเซียน
- เพื่อรับสถานการณ์เศรษฐกิจการค้าโลกที่จะฟื้นตัวขึ้น จากผลของการเจรจารอบอุรุกวัย

สาระสำคัญของข้อตกลง CEPT นี้มีอยู่หลายประการด้วยกัน และได้มีการแก้ไขความตกลงดังกล่าวในเวลาต่อมา ซึ่งผู้เขียนจะศึกษาถึงข้อตกลง CEPT โดยละเอียดในหัวข้อต่อไป เนื่องจากข้อตกลง CEPT นี้เป็นเครื่องมือหลักของเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA)

4.2.2 มาตรการกำหนดอัตราภาษีพิเศษร่วมกัน (CEPT)

มาตรการกำหนดอัตราภาษีพิเศษร่วมกัน (CEPT) นี้ได้กำหนดสินค้าที่จะนำมาลดอัตราภาษีและยกเลิกมาตรการที่มีใช้ภายในระหว่างกันโดยจะครอบคลุมสินค้าทุกประเภทยกเว้นสินค้าขั้นปฐม และสินค้าที่มีผลต่อความมั่นคง ศิลธรรมอันดี สุขภาพ และศิลปวัตถุ โดยวิธีการจำแนกสินค้าที่อยู่ภายใต้ข้อตกลง CEPT นี้ ได้กำหนดไว้ในหลักการทั่วไปของข้อตกลงฯ คือในมาตรา 3 การจำแนกสินค้าภายใต้ข้อตกลง CEPT จะใช้วิธีการที่เป็นสากลโดยทุกประเทศสมาชิกจะต้องใช้หลักการเดียวกันนี้ คือ การจำแนกโดยใช้วิธี Sectoral Basis เป็นการจำแนกประเภทของสินค้าในพิกัดอัตราศุลกากร โดยใช้พิกัด HS ณ ระดับ 6 หลัก เป็นหลักในการจำแนก ภายใต้พิกัดอัตราศุลกากรการจำแนกสินค้าได้จัดระบบสินค้าที่ค้าขายกันระหว่างประเทศ แยกออกเป็นหมวด เป็นตอน และตอนย่อยโดยมีการระบุชื่อของหมวด ตอน และตอนย่อยไว้โดยชัดเจน ซึ่งพิจารณาได้ว่าการใช้หลัก Sectoral Basis เป็นเพียงการกำหนดวิธีการที่จะใช้ในการจำแนกประเภทสินค้าให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อสะดวกต่อการใช้และอ้างอิงระหว่างกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน

นอกจากนี้ในข้อตกลง CEPT นี้ ประเทศสมาชิกกลุ่มอาเซียนตั้งแต่ 2 ประเทศขึ้นไปสามารถทำความตกลงเพื่อเริ่มดำเนินการลดภาษีศุลกากรระหว่างกันก่อนได้โดยไม่ต้องรอให้พร้อม

กันทั้ง 6 ประเทศ ทั้งนี้เป็นไปตามหลัก 6-X คือ หากประเทศใดมีปัญหาที่ไม่จำเป็นต้องรอทุกประเทศพร้อมกันหมด สามารถเริ่มได้โดยลำพังเพียง 2 ประเทศขึ้นไปก็ได้

เมื่อเริ่มแรกของข้อตกลง CEPT นี้ ได้กำหนดให้มีการจัดตั้ง AFTA ขึ้นภายในเวลา 15 ปี นับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2536 ถึงสุด 1 มกราคม 2551 โดยแบ่งสินค้าที่นำเข้ามาลดภาษีออก เป็น 3 กลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มมีรายละเอียดของการลดภาษีแตกต่างกันไปดังนี้

ก. สินค้าที่จะเร่งลดภาษี (FAST TRACK) มี 15 กลุ่มสินค้า ได้แก่ ซีเมนต์ ปูน ผลิตภัณฑ์หนัง เยื่อกระดาษ สิ่งทอ อัญมณี เครื่องอิเล็กทรอนิกส์ เฟอร์นิเจอร์ น้ำมันพืช เคมีภัณฑ์ พลาสติก ผลิตภัณฑ์ยาง ผลิตภัณฑ์เซรามิก และผลิตภัณฑ์แก้ว แคลโทดที่ทำจากทองแดง โดยสินค้า 15 กลุ่ม ดังกล่าวจะต้องดำเนินการลดภาษีให้เหลือร้อยละ 0-5 ภายใน 7-10 ปี โดยมีขั้นตอนดังนี้ คือ

- สินค้าที่มีอัตราภาษีสูงกว่าร้อยละ 20 ให้ลดเหลือร้อยละ 0-5 ภายใน 10 ปี

(1 มกราคม 2546)

- สินค้าที่มีอัตราภาษีย้อยละ 20 หรือต่ำกว่า ให้ลดเหลือร้อยละ 0-5 ภายใน 7 ปี

(1 มกราคม 2543)

ข. กลุ่มสินค้านormal track (Normal Track) จะต้องดำเนินการลดภาษีให้เหลือร้อยละ 0-5 ภายใน 15 ปี โดยมีขั้นตอนดังนี้

- สินค้าที่มีอัตราภาษีสูงกว่าร้อยละ 20 ให้ลดลงเหลือร้อยละ 20 ภายใน 5-8 ปี (พ.ศ. 2541-2544) และหลังจากนั้นให้ลดลงเหลือร้อยละ 0-5 ภายใน 7 ปีต่อมา (พ.ศ.2551)

- สินค้าที่มีอัตราภาษีย้อยละ 20 หรือต่ำกว่าให้ลดลงเหลือร้อยละ 0-5 ภายใน 7 ปี เริ่มตั้งแต่ปี 2539 หรือภายใน 10 ปี เริ่มตั้งแต่ปี 2536

ค. กลุ่มสินค้านำเข้าชั่วคราว (Temporary Exclusion List) ให้นำมาลดภาษีในปีที่ 8 ของการใช้ CEPT (พ.ศ.2544) เพื่อพิจารณารายการบัญชียกเว้น (Exclusion List) หรือแก้ไข ความตกลงในเรื่องอื่น ๆ โดยในระหว่างขอยกเว้นนั้นประเทศที่ขอยกเว้นจะไม่ได้รับสิทธิพิเศษ จากประเทศอื่นสำหรับรายการสินค้าที่ขอยกเว้นนั้น

เริ่มตั้งแต่ 1 มกราคม 2536

โดยขั้นตอนของการลดภาษีของประเทศสมาชิกนั้น อัตราการลดภาษีแต่ละครั้งจะต้องไม่ต่ำกว่าร้อยละ 5 และประเทศสมาชิกจะได้รับสิทธิพิเศษในส่วนลดอัตราภาษีจากข้อกำหนดต่าง ๆ จากประเทศสมาชิกอื่น ๆ ก็ต่อเมื่อสินค้าของประเทศนั้นมีอัตราภาษีศุลกากรร้อยละ 20 หรือต่ำกว่าร้อยละ 20 แล้ว เช่น ถ้าสินค้าอุตสาหกรรมปิโตรเคมีของไทย และอินโดนีเซียมีอัตราภาษีอยู่ในระดับ 20 เปอร์เซ็นต์ แต่ฟิลิปปินส์ใช้อัตราภาษีในระดับ 30 เปอร์เซ็นต์ ฟิลิปปินส์จะไม่สามารถส่งสินค้าปิโตรเคมีเข้ามาขายในประเทศไทย หรือสิงคโปร์ได้ในอัตรา 20 เปอร์เซ็นต์ ดังเช่นที่ไทยกับอินโดนีเซียสามารถส่งสินค้าอุตสาหกรรมปิโตรเคมีระหว่างกันได้ ในอัตรา 20 เปอร์เซ็นต์ และในกรณีกลับกันไทยและสิงคโปร์จะไม่สามารถเรียกร้องสิทธิขอให้ฟิลิปปินส์ลดภาษีศุลกากรสินค้าอุตสาหกรรมปิโตรเคมีลงเหลือ 20 เปอร์เซ็นต์ได้ จนกว่าฟิลิปปินส์จะพร้อมและลดภาษีลงตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ข้างต้น

แต่ไม่ว่าอย่างไรก็ตาม เมื่อครบกำหนด 15 ปีแล้ว ทุกประเทศที่เป็นสมาชิกอาเซียนจะต้องลดภาษีศุลกากรลงมาให้เหลือไม่เกิน 5 เปอร์เซ็นต์ โดยไม่มีการยกเว้นอีกต่อไป

ข้อตกลง CEPT ในเริ่มแรกนั้นได้กำหนดให้มีการจัดตั้ง AFTA ขึ้นภายในเวลา 15 ปี นับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2536 ต่อมาที่ประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN ECONOMIC MINISTER & MEETING : AEM) ครั้งที่ 26 ระหว่างวันที่ 22-23 กันยายน 2537 ณ จังหวัดเชียงใหม่ ได้มีมติให้มีการปรับปรุงเขตการค้าเสรีอาเซียน ดังนี้

(1) ให้ลดระยะเวลาการดำเนินการของ AFTA จากเดิม 15 ปี เหลือ 10 ปี โดยให้เสร็จสิ้นภายในวันที่ 1 มกราคม 2536 โดยมีรายละเอียดตามการแยกกลุ่มของสินค้า ดังนี้

ก. สินค้าเร่งลดภาษี (Fast Track) โดยมี 15 กลุ่มสินค้าดังที่กล่าวไว้แล้วข้างต้นนั้น จะต้องดำเนินการลดภาษีให้เหลือร้อยละ 0-5 ภายใน 10 ปี โดยมีขั้นตอน ดังนี้ คือ

- กรณีสินค้าที่มีอัตราภาษีสูงกว่าร้อยละ 20 ให้ลดเหลือร้อยละ 0-5 ภายใน 7 ปี (1 มกราคม 2543)

- กรณีสินค้าที่มีอัตราภาษีเท่ากับหรือต่ำกว่าร้อยละ 20 ให้ลดลงเหลือร้อยละ 0-5 ภายใน 5 ปี (1 มกราคม 2541)

ข. กลุ่มสินค้าลดภาษีปกติ (Normal Track) จะต้องดำเนินการลดภาษีให้เหลือร้อยละ 0-5 ภายใน 10 ปี โดยมีขั้นตอนดังนี้

- กรณีสินค้าที่มีอัตราภาษีสูงกว่าร้อยละ 20 ให้ลดเหลือร้อยละ 20 ภายใน 5 ปี (1 มกราคม 2541) และหลังจากนั้นให้ลดลงเหลือร้อยละ 0-5 ภายใน 5 ปี ต่อมา (1 มกราคม 2546)

- กรณีสินค้าที่มีอัตราภาษีเท่ากับหรือต่ำกว่าร้อยละ 20 ให้ลดลงเหลือร้อยละ 0-5 ภายใน 7 ปี (1 มกราคม 2543)

โดยมีรายละเอียดเปรียบเทียบของตารางการลดภาษีตามกำหนดเดิม 15 ปี และกำหนดใหม่ 10 ปี ดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อัตรา ภาษี	สินค้าลดภาษีปกติ (Normal Track)			สินค้าเร่งลดภาษี (Fast Track)		
	อัตราภาษี เป้าหมาย	กำหนดเวลา		อัตราภาษี เป้าหมาย	กำหนดเวลา	
		กำหนดการเดิม 15 ปี	กำหนดการ ใหม่ 10 ปี		กำหนดการ เดิม 15 ปี	กำหนด การใหม่ 10 ปี
สูงกว่า ร้อยละ 20	ลดลงเหลือ ร้อยละ 20	ภายใน 5-8 ปี 1ม.ค.2541- 1ม.ค.2544	ภายใน 5 ปี 1 ม.ค.2541	ลดลงเหลือ ร้อยละ 0-5	ภายใน 10 ปี (1 ม.ค. 2546)	ภายใน 7 ปี (1 ม.ค. 2543)
	ลดลงเหลือ ร้อยละ 0-5	ภายใน 7 ปีต่อมา (1 ม.ค.2551)	ภายใน 5 ปี ต่อมา (1 ม.ค.2546)			
เท่ากับ หรือต่ำ กว่า ร้อยละ 20	ลดลงเหลือ ร้อยละ 0-5	ภายใน 7 หรือ 10 ปี(โดยเริ่มตั้งแต่ 1 ม.ค 2536 หรือ 1 ม.ค.2539 และสิ้นสุด 1 ม.ค.2543 หรือ 1 ม.ค.2546 ตามลำดับ	ภายใน 7 ปี (1 ม.ค. 2543)		ภายใน 7 ปี (1 ม.ค.2543)	ภายใน 5 ปี (1 ม.ค. 2541)

หมายเหตุ : เขตการค้าเสรีอาเซียน เริ่มดำเนินการตั้งแต่ 1 มกราคม พ.ศ.2536

(2) นำสินค้าที่อยู่ในบัญชีสงวนสิทธิ์การลดภาษีเป็นการชั่วคราว (Temporary Exclusion List) เข้าสู่แผนการลดภาษีร้อยละ 20 ต่อปี ทุกปีเป็นเวลา 5 ปี โดยจะเริ่มตั้งแต่ 1 มกราคม 2539 และเสร็จสิ้นในวันที่ 1 มกราคม 2543 ซึ่งเท่ากับว่า Temporary Exclusion List จะหมดไปใน 5 ปี

ต่อมาในการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนครั้งที่ 27 (The Twenty Seventh Meeting of the ASEAN Economic Ministers : AEM) จัดขึ้น ณ กรุงบันดาร์เสรี เบกาวัน ประเทศบรูไน ระหว่างวันที่ 7-8 กันยายน 2538 โดยได้มีมติให้เร่งรัดการดำเนินการ AFTA ให้เสร็จสิ้นภายในปี 2543 ตามที่ประเทศบรูไนเสนอให้ลดระยะเวลาการดำเนินการ AFTA จาก 10 ปี เหลือ 7 ปี แต่ให้เป็นการดำเนินการตามความสมัครใจของประเทศสมาชิก โดยแต่ละประเทศจะพิจารณาขยายจำนวนรายการสินค้าที่จะลดภาษีเหลือร้อยละ 0-5 ภายใน พ.ศ. 2543 พร้อมทั้งเสนอรายการสินค้าที่จะลดภาษีเหลือร้อยละ 0 ภายในปี 2543 ให้มากที่สุด ซึ่งจะเป็นแนวทางให้ AFTA สามารถบรรลุเป้าหมายก่อนวันที่ 1 มกราคม 2546

ต่อมาเมื่อวันที่ 5-15 ธันวาคม 2538 ประเทศไทยได้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 5 และการประชุมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีของประเทศไทยได้เสนอให้ลดภาษีภายใต้ AFTA ให้เหลือร้อยละ 0 ในปี 2546 จากเดิมซึ่งกำหนดให้ลดเหลือร้อยละ 0-5 ซึ่งอินโดนีเซีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์เห็นว่าอาจมีปัญหาในสินค้าบางประเภท นอกจากนี้การประชุมดังกล่าวได้มีการลงนามในพิธีสารแก้ไขความตกลงว่าด้วยการใช้อัตราภาษีพิเศษร่วมกันสำหรับเขตการค้าเสรีอาเซียน โดยมีสาระสำคัญดังนี้

- เร่งรัดการดำเนินการเขตการค้าเสรีอาเซียนจาก 15 ปี เหลือ 10 ปี
- กำหนดให้นำรายการสินค้าที่ได้รับการยกเว้น ยังไม่นำมาลดภาษีเป็นการชั่วคราว (Temporary Exclusion List) ซึ่งเดิมกำหนดไว้ว่าจะต้องนำมาลดภาษีในปีที่ 8 นับตั้งแต่ปี 2536 เป็นต้นไป ให้นำมารวมอยู่ในรายการลดภาษี (Inclusion List) ปีละ 20 % ภายในระยะเวลา 5 ปี โดยเริ่มตั้งแต่ 1 มกราคม 2539 และสิ้นสุดภายในวันที่ 1 มกราคม 2543

- กำหนดให้สินค้าที่อยู่ภายใต้โครงการให้สิทธิพิเศษทางการค้าระหว่างกันของอาเซียน ที่ยังไม่ได้นำมาอยู่ในรายการลดภาษีภายใต้เขตการค้าเสรีอาเซียน ยังคงได้รับสิทธิพิเศษในการลดภาษีในอัตราเดิมอยู่ต่อไป

- การรับสมาชิกใหม่ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่เห็นชอบร่วมกันระหว่างสมาชิกใหม่และสมาชิกเดิม

ทั้งนี้ในการประชุมครั้งนี้ผู้นำรัฐบาลเวียดนามได้ร่วมลงนามในข้อตกลงต่าง ๆ ที่สำคัญ ด้วย จึงเท่ากับว่าเวียดนามได้เป็นภาคีอย่างถาวรของอาเซียนแล้ว

ดังนั้นสถานการณ์และความคืบหน้าของเขตการค้าเสรีอาเซียน (ภายในวันที่ 31 ธันวาคม 2538) สรุปได้ว่าได้เร่งรัดการดำเนินการของเขตการค้าเสรีอาเซียนจากเดิม 15 ปี ลดลงเหลือเพียง 10 ปี ส่วนที่ประเทศบรูไนเสนอให้เร่งรัดโดยให้เหลือเพียง 7 ปี นั้น ก็แล้วแต่ความสมัครใจของประเทศสมาชิก และจะต้องลดอัตรากาภาษีให้เหลือเพียง 0-5 ภายในปี พ.ศ.2546 ส่วนการที่นายกรัฐมนตรีของไทยเสนอให้ลดเหลือร้อยละ 0 ภายในปี 2546 แทนนั้นยังไม่มีการตกลงในรายละเอียดอย่างเด่นชัด

นอกจากมาตรการทางภาษีที่ CEPT ใช้เป็นมาตรการที่สำคัญในการนำไปสู่เขตการค้าเสรีอาเซียนแล้ว ยังมีมาตรการอื่น ๆ อีก คือ มาตรการกีดกันที่มีใช้กำแพงภาษี (Non Tariff Barriers) ซึ่งจะศึกษารายละเอียดในหัวข้อต่อไป

4.2.3 มาตรการกีดกันที่มีใช้กำแพงภาษี (Non Tariff Barriers)

ประเทศกำลังพัฒนาโดยทั่วไปนิยมใช้มาตรการที่มีใช้ภาษีเป็นเครื่องมือป้องกันตนเอง ในเวทีการค้าระหว่างประเทศ มาตรการกีดกันที่มีใช้กำแพงภาษีปรากฏในหลายรูปแบบ เช่น การจำกัดโควตา (Quota) การอนุญาตให้นำเข้าสินค้าในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง (import licensing) กฎเกณฑ์เกี่ยวกับมาตรฐานสินค้า ซึ่งมีผลทำให้สินค้าที่ไม่ถึงมาตรฐานที่กำหนดไม่สามารถเข้าไปขายได้ แต่โควตาหรือการจำกัดการนำเข้าโดยการกำหนดจำนวนนั้นเป็นมาตรการกีดกันที่ไม่ใช่กำแพงภาษีที่นิยมใช้กันมากที่สุด

ในข้อตกลง CEPT เองก็ตระหนักถึงมาตรการกีดกันที่มีใช้กำแพงภาษีที่มีความสำคัญในการบิดเบือนทางการค้าและขัดแย้งกับแนวทางการค้าเสรี ดังนั้นข้อตกลง CEPT จึงกำหนดให้มาตรการกีดกันที่ไม่ใช่กำแพงภาษีต้องถูกยกเลิกไป

ตามมาตรา 5 ของข้อตกลง CEPT กำหนดให้ประเทศสมาชิกยกเลิกมาตรการจำกัดปริมาณการนำเข้าสำหรับสินค้าที่อยู่ภายใต้ CEPT เมื่อสินค้านั้นมีอัตราภาษีเท่ากับหรือต่ำกว่าร้อยละ 20 และยกเลิกมาตรการกีดกันทางการค้าอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ภาษีทั้งหมดอย่างค่อยเป็นค่อยไปภายในระยะเวลา 5 ปีหลังจากที่สินค้านั้นมีอัตราภาษีเหลือร้อยละ 20 และให้ยกเลิกข้อจำกัดด้านการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการชำระเงินสำหรับสินค้าที่อยู่ภายใต้ CEPT ทั้งนี้โดยไม่กระทบกระเทือนต่อข้อผูกพันตามข้อตกลงของแอกต์และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ

การจำกัดการนำเข้า (Quantitative Restrictions) นี้ CEPT ได้ให้ความหมายของการจำกัดการนำเข้าไว้ในมาตรา 1(3) ว่า “การจำกัดการนำเข้ารวมถึงการห้าม (Prohibition) หรือการจำกัด (Restriction) การค้าจากประเทศสมาชิกอื่น ๆ ไม่ว่าจะกระทำโดยผ่านโควตา (Quota) , ใบอนุญาตหรือมาตราอื่นใดที่มีผลเท่าเทียมกันรวมถึงมาตรการเกี่ยวกับการบริหารหรือข้อกำหนดว่าเป็นการจำกัดทางการค้า

ส่วนมาตรการอื่น ๆ ที่มีใช้ภาษี (Non-Tariff Barriers) นั้น CEPT ก็ได้ให้คำจำกัดความไว้เช่นกันในมาตรา 1(2) ว่า “มาตรการอื่น ๆ ที่มีใช้ภาษีหมายถึงมาตรการกีดกันทางการค้าอื่น ๆ ที่มีใช้ภาษีอันมีผลเป็นการห้ามหรือจำกัดการนำเข้าหรือส่งออกซึ่งสินค้าภายในประเทศสมาชิก”

โดยสรุปก็คือมาตรการกีดกันที่มีใช้ภาษีต้องถูกยกเลิกไปภายใต้ข้อกำหนดของCEPT โดยเมื่อประเทศสมาชิกลดอัตราภาษีลงเท่ากับหรือต่ำกว่าร้อยละ 20 แล้วต้องยกเลิกมาตรการจำกัดปริมาณการนำเข้าสำหรับสินค้านั้น ๆ และต้องยกเลิกมาตรการกีดกันทางการค้าอื่น ๆ ทั้งหมดอย่างค่อยเป็นค่อยไปภายในระยะเวลา 5 ปี หลังจากที่สินค้านั้นมีอัตราภาษีเหลือร้อยละ 20

4.2.4 กฎเกณฑ์เรื่องแหล่งกำเนิดสินค้า

สินค้าที่จะเข้าข่ายที่จะลดภาษีศุลกากรระหว่างกันตามข้อตกลง CEPT นั้นต้องเป็นสินค้าที่ไม่อยู่ในข้อยกเว้น (Exclusion Lists) ซึ่งได้กำหนดรายละเอียดมาแล้วข้างต้น นอกจากนี้สินค้านี้จะต้องมีส่วนประกอบซึ่งผลิตในประเทศสมาชิกอาเซียนไม่ต่ำกว่า 40 เปอร์เซ็นต์ ดังปรากฏในมาตรา 2 (4) ของ CEPT ที่ได้บัญญัติไว้ในเรื่องของการจำแนกถิ่นกำเนิดของสินค้าว่าสินค้าที่ถือว่ามีถิ่นในประเทศอาเซียนจะต้องมีส่วนการใช้ชิ้นส่วนที่ผลิตในอาเซียนอย่างน้อยร้อยละ 40 ซึ่งการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งเป็นองค์กรรับผิดชอบการดำเนินการตามความตกลงนี้ได้ให้รายละเอียดในเรื่องแหล่งกำเนิดสินค้าของสินค้าที่อยู่ในโครงการอัตราภาษีร่วมที่เท่ากัน (CEPT) ไว้ดังต่อไปนี้

กฎข้อที่ 1 แหล่งกำเนิดสินค้า (Originating Product) สินค้าในโครงการ CEPT ที่นำเข้ามาในประเทศสมาชิกอาเซียน

(1) เป็นสินค้าที่ผลิตได้หรือมาจากประเทศสมาชิกอาเซียนที่ส่งออกภายใต้กฎข้อที่ 2 หรือ

(2) สินค้าซึ่งไม่ได้ผลิตหรือได้มาจากประเทศสมาชิกอาเซียนแต่อยู่ภายใต้กฎข้อที่ 3 หรือ 4

กฎข้อที่ 2 ว่าด้วยสินค้าที่ผลิตหรือได้มาจากประเทศสมาชิกอาเซียนอื่น ๆ มีดังนี้คือ :-

- ก) ผลิตภัณฑ์เหมืองแร่ยกเว้นผลิตภัณฑ์จากดิน น้ำ หรือก้นทะเล
- ข) ผลผลิตเกษตรซึ่งเพาะปลูกในประเทศที่ส่งออก
- ค) ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการล่าหรือจับสัตว์
- ง) ผลิตภัณฑ์จากประมงทะเลอื่น ๆ ที่นำขึ้นมาจากทะเลด้วยอุปกรณ์ของประเทศนั้น ๆ เอง

กฎข้อที่ 3 สินค้าที่ไม่ได้ผลิตหรือได้มาจากประเทศสมาชิกทั้งหมด จะต้องเข้าข่ายคุณสมบัติดังต่อไปนี้ :-

ก) สินค้าชนิดนั้น จะต้องมีส่วนผลิตจากประเทศสมาชิกอาเซียนอย่างน้อย 40 % ของวัตถุดิบจากประเทศสมาชิก และอย่างน้อย 25 % ของวัตถุดิบจากประเทศสุดท้ายที่ส่งออกสินค้านั้นๆ

ข) ทั้งนี้ชิ้นส่วน หรืออัตราส่วนของวัตถุดิบที่ผลิตจากประเทศนอกสมาชิกอาเซียนจะต้องไม่เกิน 60 % ของมูลค่า FOB (Free on Board) ทั้งนี้ชิ้นส่วนดังกล่าวจะต้องมีกระบวนการผลิตขั้นสุดท้ายภายในประเทศสมาชิกที่ส่งออก มูลค่าของวัตถุดิบที่ไม่ได้มีแหล่ง

กำเนิดในประเทศสมาชิกอาเซียนจะต้องคำนวณจากมูลค่า CIF ณ เวลาส่งออก หรือคำนวณขณะที่จ่ายเงินซื้อสินค้าประเทศสมาชิกอาเซียนเข้ามา

กฎข้อที่ 4 สัดส่วนวัตถุดิบ สินค้าที่ผลิตด้วยวัตถุดิบในอาเซียนจะต้องมีสัดส่วนวัตถุดิบไม่น้อยกว่า 40 %

กฎข้อที่ 5 การส่งออกของสำหรับสินค้าใน CEPT ลักษณะต่อไปนี้จะถือว่าเป็นการส่งมอบของโดยตรงจากประเทศสมาชิกที่ส่งออก ไปยังประเทศสมาชิกที่นำเข้า

ก. ถ้าผลิตภัณฑ์ถูกขนส่งโดยไม่ผ่านประเทศที่ไม่ใช่สมาชิกอาเซียน

ข. ถ้าผลิตภัณฑ์ถูกขนส่ง โดยผ่านประเทศที่ไม่ใช่สมาชิกอาเซียนเพียง

ชั่วระยะเวลาหนึ่ง

กฎข้อที่ 6 การบรรจุหีบห่อ ให้แยกผลิตภัณฑ์ที่ผลิตในประเทศสมาชิกออกจากการบรรจุหีบห่อ

กฎข้อที่ 7 ว่าด้วยการรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า การพิจารณาว่าผลิตภัณฑ์ใดจะอยู่ในกฎเกณฑ์ CEPT จะอยู่ในดุลยพินิจของรัฐบาลของประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งหมด

กฎข้อที่ 8 กฎต่างๆ เบื้องต้นจะมีการทบทวนเมื่อประเทศสมาชิกเรียกร้องและการเปลี่ยนแปลงใดๆ จะขึ้นกับการตัดสินใจของคณะมนตรีอาฟตาแคนซิล

4.2.5 การสงวนสิทธิหรือยกเว้นสินค้าในบังคับของ CEPT

ตามมาตรา 2 (3) ของความตกลง CEPT บัญญัติว่า ประเทศสมาชิกสามารถจะขอสงวนสิทธิหรือยกเว้นสินค้าบางรายการในกลุ่มสินค้าบางรายการที่จะไม่ลดภาษีภายใต้ CEPT ได้ โดยสินค้าที่อยู่ใน Exclusion list ดังกล่าวมีหลักเกณฑ์คือ⁶

- จะต้องเป็นสินค้า Sensitive product คือการผลิตภายในประเทศ อาจจะได้รับความสะดวกหรือไม่ หากลดอัตราภาษีหรือเปิดเสรี ซึ่งอาจจะจำเป็นต้องให้มีการคุ้มครองหรือปกป้องชั่วระยะเวลาหนึ่ง

- สินค้าที่อาจจะมีผลกระทบกระเทือนต่อความมั่นคง และสุขภาพอนามัยของประชาชน

⁶ กองนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. เรื่องเดียวกัน, หน้า 10.

สินค้าที่อยู่ในบัญชีสงวนสิทธิการลดภาษีเป็นการชั่วคราวจะต้องเข้าสู่แผนการลดภาษี ร้อยละ 20 ต่อปี เริ่มตั้งแต่ 1 มกราคม 2539 และเสร็จสิ้นในวันที่ 1 มกราคม 2543 (5 ปี)

4.2.6 มาตรการผูกเงิน

ตามมาตรา 6 ของความตกลง CEPT ได้กล่าวไว้ว่า ถ้าหากการนำเข้าสินค้าใดภายใต้ CEPT ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงหรือมีแนวโน้มว่าเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อการผลิตสินค้าชนิดเดียวกัน หรือสินค้าที่แข่งขันกันได้โดยตรงในประเทศสมาชิกที่นำเข้า ประเทศสมาชิกที่นำเข้านั้นอาจจะขอระงับการให้สิทธิพิเศษด้วยการลดภาษีได้เป็นการชั่วคราว และต้องไม่เลือกปฏิบัติ โดยที่การกระทำในช่วงดังกล่าว จะกระทำโดยจำเป็นเพื่อที่จะป้องกันหรือเยียวยาความเสียหายเช่นว่าเท่านั้นและจะต้องสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของแกตต์

ดังนั้นภายใต้มาตรา 6 ของ CEPT หากมีลักษณะว่าสินค้าที่นำเข้านั้นจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงประเทศสมาชิกก็สามารถยกมาตรานี้ขึ้นมาใช้ได้ โดยเป็นหน้าที่ของประเทศที่นำเข้าสินค้านั้น ๆ จะต้องแสดงหรือพิสูจน์ให้เห็นว่าจะมีความเสียหายเกิดขึ้นหรือความเสียหายได้เกิดขึ้นและจากการนำเข้าสินค้านี้ดังกล่าว

อย่างไรก็ตามภายใต้ความตกลง CEPT นั้นไม่ได้มีนิยามคำว่า ความเสียหายอย่างร้ายแรง (Serious Injury) เอาไว้ว่ามีความหมายอย่างไร ในมาตรา 6 ก็กล่าวแต่เพียงว่าความเสียหายอย่างร้ายแรงที่จะเกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นแล้วนั้นได้ส่งผลกระทบต่อสินค้าชนิดเดียวกันหรือสินค้าที่แข่งขันกันได้โดยตรง ดังนั้นเมื่อไม่มีนิยามของคำว่า ความเสียหายอย่างร้ายแรงแล้วการประเมินความเสียหายนั้นจะประเมินอย่างไร ซึ่ง CEPT อนุญาตให้ระงับการให้สิทธิพิเศษเท่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันหรือเพื่อเยียวยาความเสียหาย การตีความคำว่า “เท่าที่จำเป็น” (Necessary) จะมีปัญหาว่าขนาดไหนจึงเป็นเท่าที่จำเป็นจะใช้ความหมายอย่างกว้างหรือแคบเพียงใด อย่างไร

นอกจากนี้ในมาตรา 6(1) ได้กล่าวไว้ด้วยว่า “การใช้มาตรการดังกล่าวจะต้องเป็นการใช้แบบไม่เลือกปฏิบัติ กล่าวคือการระงับการให้สิทธิพิเศษจะต้องใช้กับประเทศสมาชิกทุกประเทศไม่ใช่เลือกปฏิบัติกับบางประเทศเท่านั้น และในมาตรา 6 (2) ได้กล่าวไว้ว่า “หากการนำเข้าสินค้าใด ๆ ภายใต้ CEPT โดยที่พิจารณาปราศจากความลำเอียงต่อข้อผูกพันระหว่างประเทศที่มีอยู่ ประเทศสมาชิกใดมีความจำเป็นต้องใช้มาตรการจำกัดเชิงปริมาณหรือมาตรการอื่น ๆ เพียง

หยุดยั้งการลดย่างรุนแรงของเงินทุนสำรองต่างประเทศแล้ว ประเทศสมาชิกนั้นก็สามารถกระทำ
ได้โดยต้องพยายามรักษาสภาพประโยชน์ที่ได้ให้ไว้แล้ว

ข้อสังเกตของมาตรา 6 นี้คือ การระงับการให้สิทธิพิเศษซึ่งเป็นมาตรการฉุกเฉินนี้ไม่ได้
ได้บัญญัติรายละเอียดไว้อย่างชัดเจน เช่นการตีความคำว่า การเสียหายอย่างร้ายแรง , การประเมิน
ค่าความเสียหาย ไม่ได้กล่าวถึงการระงับการให้สิทธิพิเศษไว้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามมาตรานี้คง
ไม่ได้หมายความว่าจำกัดเฉพาะเรื่องการระงับสิทธิพิเศษด้านภาษีศุลกากรเท่านั้น หากน่าจะหมาย
รวมถึงมาตรการอื่น ๆ ด้วย

ประการต่อมา ในประเด็นของการพิสูจน์ความเสียหายที่ประเทศผู้นำเข้าจะต้องแสดง
ให้เห็นดังกล่าวข้างต้นนั้น ความเสียหายที่จะเกิดจะเป็นความเสียหายต่อใคร เช่นต่อประเทศที่นำเข้า
คือรัฐบาลหรือต่อผู้ผลิตที่เกี่ยวข้องกับสินค้านั้นๆ

ตามมาตรา 6 (3) บัญญัติว่าประเทศนำเข้าที่จะใช้มาตรการฉุกเฉินใด ๆ ก็ตาม
CEPTอนุญาตไว้ให้ประเทศผู้นำเข้ากำหนด และใช้มาตรการต่าง ๆ ไปก่อนฝ่ายเดียวได้ โดยให้
แจ้งการกระทำเช่นนั้นไปยังคณะมนตรีเศรษฐกิจอาเซียน ตามมาตรา 7 และอาจอยู่ภายใต้การ
ปรึกษาหารือตามมาตรา 8 ในแง่หนึ่งของ CEPT จึงเป็นความพยายามของกฎหมายที่ยังสะท้อนให้
เห็นว่ายังให้โอกาสในการปรับตัว เพื่อที่จะนำไปสู่เขตการค้าเสรีระดับภูมิภาค ขณะเดียวกันรัฐ
สมาชิกยังมีอำนาจอธิปไตยที่ย่อมจะกระทำสิ่งต่างๆ เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของประเทศอยู่บ้าง
พอสมควร จากการที่อาจจะได้รับผลกระทบจากการใช้ CEPT ที่มีอยู่ในตัวเอง

4.2.7 การระงับข้อพิพาท (Dispute Settlement)

ภายใต้กรอบความตกลงแม่บทว่าด้วยการขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียน
(Framework Agreement on Enhancing Asean Economic Corporation) ซึ่งเป็นความตกลงแม่
บทเกี่ยวกับความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียนได้ระบุถึงการระงับข้อพิพาทไว้ในมาตรา 9
โดยกล่าวว่า ความแตกต่างใด ๆ ระหว่างรัฐสมาชิกในเรื่องการตีความและการบังคับใช้ความตกลง
นี้หรือความตกลงใด ๆ ที่กำลังจะเกิดขึ้นจะถูกระงับอย่างฉันทมิตรระหว่างคู่กรณีเท่าที่จะเป็นไปได้
และหากกรณีจำเป็นจะมีการจัดตั้งองค์กรที่เหมาะสมเพื่อการระงับข้อพิพาท

นอกจากนี้ในมาตรา 8 ของความตกลงว่าด้วยการใช้อัตราภาษีศุลกากรพิเศษร่วมกัน สำหรับเขตการค้าเสรีอาเซียนยังได้ระบุให้รัฐสมาชิกจะต้องให้โอกาสที่เพียงพอแก่รัฐสมาชิกในการที่จะหารือในเรื่องที่เป็นผลกระทบจากการปฏิบัติตามความตกลง และหากรัฐสมาชิกใดไม่ปฏิบัติตามความผูกพันภายใต้ความตกลงซึ่งเป็นผลให้เกิดความเสียหายหรือเสียหายต่อผลประโยชน์ของรัฐสมาชิกอื่น รัฐสมาชิกที่ได้รับความเสียหายอาจเสนอหรือยื่นเรื่องต่อรัฐสมาชิกที่เกี่ยวข้องให้มีการหารือและในส่วนที่เกี่ยวกับการตีความหรือการบังคับใช้ความตกลง CEPT ของรัฐสมาชิกนี้แตกต่างกัน ก็กำหนดให้มีการระงับโดยฉันทามติระหว่างคู่ภาคี และถ้าความแตกต่างนั้นไม่สามารถระงับได้โดยฉันทามติก็ให้ยื่นเรื่องต่อคณะมนตรีความมั่นคงซึ่งจะได้จัดตั้งขึ้นตามนี้และถ้าจำเป็นก็ให้ยื่นเสนอต่อคณะมนตรีเศรษฐกิจอาเซียน

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า หากเกิดกรณีพิพาทขึ้นในระหว่างประเทศสมาชิกภายใต้การดำเนินการของข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน กระบวนการระงับข้อพิพาทของอาฟต้า กำหนดไว้เพียงแต่ให้มีการหารือกันระหว่างประเทศสมาชิกที่เกิดกรณีข้อพิพาทหากไม่สามารถตกลงกันได้จึงให้เสนอต่อคณะมนตรีหรือหากจำเป็นก็ให้ยื่นต่อ AEM โดยได้มีการกำหนดให้มีการจัดตั้งองค์กรที่เหมาะสมในการระงับข้อพิพาทแต่ก็เป็นเพียงการกำหนดหลักการไว้อย่างกว้างเท่านั้น มิได้ระบุถึงรายละเอียดและขั้นตอนในการดำเนินงานต่าง ๆ ซึ่งความสับสนของกระบวนการระงับข้อพิพาทนี้จากการประชุมของ AEM ครั้งที่ 27 ได้มีการกล่าวถึงกระบวนการระงับข้อพิพาทว่าจะให้มีกลไกทั่วไปสำหรับข้อพิพาทในอาเซียนและให้มีกลไกยุติข้อพิพาท (Dispute Settlement) โดยเฉพาะสำหรับความตกลง CEPT ซึ่งได้มีการตั้งคณะกรรมการเพื่อร่างกลไกระงับข้อพิพาทต่อไป

จะเห็นได้ว่ากระบวนการระงับข้อพิพาทของอาเซียนนี้เป็นไปในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ (Informal) สาเหตุใหญ่อาจจะเนื่องมาจากว่ายังไม่มีการระงับข้อพิพาทอย่างเป็นทางการภายในอาเซียน นอกจากนี้ในเรื่องผลจากการระงับข้อพิพาทว่าจะผูกพันประเทศสมาชิกอาเซียนเพียงใดนั้น ก็ยังมิได้มีการกล่าวไว้ อย่างไรก็ตามหากมีข้อพิพาทเกิดขึ้นในอาเซียน ปัจจุบันต้องใช้กระบวนการระงับข้อพิพาทโดยใช้การเจรจาสองฝ่ายหรือใช้กระบวนการระงับข้อพิพาทขององค์การการค้าโลกได้ เพราะประเทศสมาชิกอาเซียนทุกประเทศเป็นสมาชิกในองค์การการค้าโลกอยู่ด้วย

4.2.8 ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ของอาเซียน

นอกจากความร่วมมือด้านการค้าซึ่งมีข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียนซึ่งเป็นความร่วมมือทางการค้าที่สำคัญแล้ว อาเซียนยังมีความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจอื่น ๆ อีกด้วย ซึ่งความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจอื่น ๆ นี้ได้สนับสนุนการดำเนินงานของข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียนด้วย โดยอาจสรุปถึงสถานการณ์และความคืบหน้าของความร่วมมือทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ได้ดังนี้

(1) ความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมและการลงทุนของอาเซียน

จากที่กล่าวมาแล้วว่าอาเซียนได้มีความร่วมมือทางอุตสาหกรรมของอาเซียนซึ่งมีโครงการสำคัญภายใต้ความร่วมมือดังกล่าว ดังนี้

- 1) โครงการอุตสาหกรรมอาเซียน (Asean Industrial Project - AIP)
- 2) โครงการเร่งผลิตทางอุตสาหกรรมอาเซียน (ASEAN Industrial Complementation - AIC)
- 3) โครงการร่วมลงทุนด้านอุตสาหกรรมอาเซียน (ASEAN Industriail Joint Ventures-AIJV)

ซึ่งโครงการดังกล่าวบางโครงการก็ประสบความสำเร็จ บางโครงการก็ไม่คืบหน้าเท่าที่ควร ซึ่งจากการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนที่ภูเก็ตเมื่อเดือนเมษายน 2538 ได้ให้ความเห็นชอบในโครงการความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมใหม่เพื่อเสริมสร้างอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีเป็นพื้นฐานและสร้างมูลค่าเพิ่มโดยเน้นการให้สิทธิประโยชน์ส่วนลดภาษีเหลือ 0-5 เปอร์เซ็นต์แก่บริษัทผู้เข้าร่วมโครงการในการส่งสินค้าระหว่างกัน ซึ่งจะครอบคลุมสินค้าที่นำมาลดภาษีภายใต้เขตการค้าเสรีอาเซียนทั้งหมด ทั้งนี้โดยให้เจ้าหน้าที่ไปดำเนินการในรายละเอียดและคาดว่าจะลงนามในความตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมใหม่ภายในปี พ.ศ.2539 นี้

นอกจากนี้ที่ประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 5 ณ ประเทศไทยก็ได้เห็นชอบกับข้อเสนอของ ฯพณฯ ท่านนายกรัฐมนตรีสิงคโปร์ที่ให้พิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการจัดตั้งเขตการลงทุนเสรีอาเซียนซึ่งอาจใช้เวลาประมาณ 10 - 15 ปี โดยสงวนสำหรับบางสาขาเศรษฐกิจ

(2) ความร่วมมือด้านการขนส่งและสื่อสาร

ความร่วมมือด้านการขนส่งและสื่อสารมีวัตถุประสงค์ในการร่วมมือกันระหว่างประเทศสมาชิกเพื่อยกระดับการขนส่งและสื่อสารอันจะเป็นปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจของบรรดาประเทศสมาชิกโดยมีสาขาความร่วมมือสำคัญ 4 สาขาได้แก่

1) ความร่วมมือด้านการขนส่งทางบก ซึ่งรวมถึงกิจการด้านการรถไฟโดยพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมกัน การจัดทำระบบการออกแบบถนนร่วมกัน การแลกเปลี่ยนกฎระเบียบในการจราจร โครงการซ่อมถนนหลวง โครงการบริการรถไฟพิเศษ เชียงใหม่-สิงคโปร์ เป็นต้น

2) ความร่วมมือด้านการขนส่งทางเรือ มีความร่วมมือในโครงการสำคัญได้แก่ โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งการเดินเรือ ความร่วมมือด้านการขนส่งทางทะเลโดยจัดตั้งระบบแลกเปลี่ยนข่าวสารของนายหน้าเรือ (Broker Telegrape System) ระบบร่วมกันขนส่งสินค้าของอาเซียน (Inter ASEAN Bulk Pool System) การบริการขนส่งทางเรือระหว่างจุด (Point - to Point Shipping Services) การผลักดันให้จัดตั้งศูนย์กลางระวางเรือ และศูนย์รวบรวมสินค้าเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองแก่ผู้ส่งออกสินค้า

3) ความร่วมมือด้านการขนส่งทางอากาศ ได้มีการร่วมมือกันระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนในการที่จะปกป้องและพัฒนาผลประโยชน์ทางด้านขนส่งทางอากาศของแต่ละประเทศในภูมิภาคเอเชียเพื่อให้ความก้าวหน้าทัดเทียมกับประเทศที่พัฒนาแล้วซึ่งมีความร่วมมือต่าง ๆ ที่ได้สำเร็จไปแล้วบางโครงการ และได้รับความสำเร็จในการปกป้องการกีดกันนโยบายการบินของประเทศที่พัฒนาแล้วเป็นต้น

4) ความร่วมมือด้านไปรษณีย์และโทรคมนาคม มีโครงการจัดสร้างระบบเคเบิลใต้น้ำเพื่อให้ประเทศสมาชิกสามารถติดต่อกันโดยระบบเคเบิลใต้น้ำได้ และเป็นประโยชน์ในด้านการให้ความสะดวกในด้านการสื่อสารและโทรคมนาคมระหว่างประเทศสมาชิกเป็นอันมาก นอกจากนี้ยังมีโครงการขยายการใช้ดาวเทียมในภูมิภาค การศึกษาเกี่ยวกับอัตราค่าบริการโทรศัพท์ระหว่างประเทศอาเซียนเป็นแบบเดียวกันและได้มีการเก็บค่าบริการในอัตราพิเศษ (Discount Rate or Economic Rates) ระหว่างเวลาที่มีการใช้บริการโทรศัพท์ระหว่างประเทศน้อย (Off Speak Hours)

ซึ่งความคืบหน้าของความร่วมมือดังกล่าว อาเซียนได้เตรียมวางแผนงานในเรื่องการคมนาคมและการสื่อสารเนื่องจากประสิทธิภาพและความสะดวกของการคมนาคมและสื่อสารจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถดึงดูดนักลงทุนให้เข้ามาลงทุนในอาเซียนได้

(3) ความร่วมมือด้านบริการ (Cooperation in Services)

อาเซียนได้เริ่มความร่วมมือทางด้านบริการ โดยผลจากการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนอย่างไม่เป็นทางการ (AEM Retreat) เมื่อเดือนเมษายน 2537 ณ ประเทศมาเลเซีย ได้มีมติให้เจ้าหน้าที่อาวุโสด้านเศรษฐกิจอาเซียน (SEOM) ไปดำเนินการจัดทำกรอบความตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านบริการของอาเซียน ซึ่ง SEOM ได้จัดตั้งคณะทำงานขึ้นมาเพื่อดำเนินการ และปัจจุบันอยู่ในระหว่างการดำเนินการ

นอกจากนี้ในที่ประชุมสุดยอดอาเซียนได้เห็นชอบตามปฏิญญาสุดยอดกรุงเทพฯ ปี 2538 ให้เปิดการเจรจาเพื่อเปิดเสรีในบริการให้เสร็จสิ้นภายใน 3 ปี ซึ่ง ฯพณฯ ท่านนายกรัฐมนตรีของไทยได้เสนอให้การเจรจาเปิดเสรีภายใน 1 ปีครึ่งสำหรับสาขาการเงินและการธนาคาร การท่องเที่ยว และการสื่อสาร

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการปรับปรุงประสิทธิภาพและเสริมสร้างสถานะการแข่งขัน การยกเลิกข้อจำกัดด้านการค้าบริการระหว่างประเทศสมาชิก รวมทั้งการขยายขอบเขตการเปิดเสรีด้านการบริการระหว่างประเทศสมาชิก โดยมีการจัดทำกรอบความตกลงร่วมมือด้านบริการ โดยให้เน้นด้านความร่วมมือเป็นหลักก่อนที่จะเปิดเสรี

(4) ความร่วมมือด้านโครงสร้างพื้นฐาน (Cooperation in Infrastructure)

ในการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนครั้งที่ 6 กันยายน 2537 ณ. จังหวัดเชียงใหม่ ที่ประชุมได้มีมติให้จัดทำแผนการดำเนินการความร่วมมือด้านโครงสร้างพื้นฐานที่มีประสิทธิภาพ อันจะช่วยสนับสนุนการดำเนินธุรกิจและการพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาคนี้ อันจะเป็นการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของอาเซียนและดึงดูดการลงทุนจากภายนอกเข้ามาในภูมิภาคนี้

นอกจากนี้อาเซียนยังมีความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจอื่น ๆ อยู่อีก อาทิเช่น ความร่วมมือด้านมาตรฐานและคุณภาพ ความร่วมมือด้านเหมืองแร่และพลังงาน, ความร่วมมือด้านอาหาร เกษตร และป่าไม้ และความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว ซึ่งผู้ศึกษาทำการศึกษาเฉพาะความร่วมมือที่เกี่ยวกับอุตสาหกรรมปิโตรเคมีเท่านั้น

4.3 วิเคราะห์วัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจกับข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการรวมตัวทางเศรษฐกิจนั้น มิได้คำนึงถึงผลทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว จากการศึกษาทฤษฎีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจนั้น จะเห็นได้ว่าการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจมิได้ก่อให้เกิดการขยายตัวทางการค้าแต่เพียงอย่างเดียว ยังก่อให้เกิดการบิดเบือนทางการค้ากับประเทศนอกกลุ่มอีกด้วย นอกจากนี้หากพิจารณาในแง่ทฤษฎีของการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบแล้วจะเห็นได้ว่าการรวมตัวทางเศรษฐกิจเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างไม่เกิดประโยชน์สูงสุด เพราะแต่ละประเทศไม่ได้ผลิตสินค้าตามที่ตนถนัดอย่างแท้จริง ประเทศนอกกลุ่มอาจผลิตสินค้าได้ถูกกว่ามากแต่ไม่สามารถนำเข้ามาขายแข่งกับสินค้าชนิดเดียวกันที่ผลิตโดยประเทศสมาชิก และส่งออกขายภายในกลุ่มสมาชิกด้วยกันเอง เนื่องจากภยานำเข้าของประเทศนอกกลุ่มสมาชิกสูงกว่าประเทศในกลุ่มสมาชิก

เมื่อเป็นดังนี้แล้วการรวมตัวทางเศรษฐกิจจึงมีปัจจัยอื่น ๆ เข้ามาร่วมกับความคิดเห็นทางด้านเศรษฐศาสตร์ด้วย เนื่องจากความคิดเห็นทางด้านเศรษฐศาสตร์เห็นว่าการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจมิได้ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

เขตการค้าเสรีอาเซียนก็เช่นกันเมื่อพิจารณาจากแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์แล้ว จะเห็นได้ว่าการรวมกลุ่มของภูมิภาคอาเซียนครั้งนี้ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางด้านเศรษฐกิจ ทั้งนี้เนื่องจากประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้มีทรัพยากรคล้ายคลึงกัน สินค้าที่ผลิตได้ในแต่ละประเทศไม่แตกต่างกันมากนัก และบางประเทศ ได้แก่ประเทศสิงคโปร์ ก็เป็นประเทศที่เปิดเสรีทางการค้าฝ่ายเดียวอยู่ก่อนที่จะเข้าร่วมเขตการค้าเสรีอาเซียน ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าปัจจัยอื่นนอกจากทางด้านเศรษฐศาสตร์นั้นมีความสำคัญต่อการรวมตัวทางเศรษฐกิจของเขตการค้าเสรีอาเซียนนี้ด้วย

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการรวมตัวเป็นเขตการค้าเสรีอาเซียนคือ การรวมตัวของกลุ่มประเทศต่าง ๆ ในโลก ซึ่งปัจจุบันมีอยู่หลายกลุ่มอาทิเช่น สหภาพยุโรป นาฟต้า ฯลฯ และความขัดแย้งบนเวทีการเจรจาของแกตต์ ซึ่งปัจจุบันได้เปลี่ยนมาเป็นองค์การการค้าโลกแล้ว แต่ความขัดแย้งในแกตต์ก็ยังเกิดขึ้น ประเทศมหาอำนาจยังคงได้เปรียบในเวทีการเจรจาทางการค้าของโลก ดังนั้นประเทศเล็ก ๆ ซึ่งไม่มีข้อต่อรองมากนักจึงจำเป็นต้องรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อที่จะมีอำนาจในการต่อรองมากขึ้น นอกจากนี้การรวมตัวยังทำให้การเข้ามาลงทุนของนักลงทุนมากขึ้นด้วย อันเนื่องจากการเคลื่อนย้ายทรัพยากรอย่างเสรีภายในกลุ่มประเทศสมาชิก

นอกจากนี้ปัจจัยทางด้านการเมือง ทางด้านสังคมก็เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย การรวมกลุ่มทางการค้าปัจจุบันก็นำไปสู่การรวมกลุ่มทางการเมือง ทางทหารในการปกป้องประเทศสมาชิกด้วยกัน จากประเทศนอกกลุ่มด้วย

อาเซียนก็เช่นกัน การรวมตัวเป็นอาเซียนในช่วงแรก ๆ เน้นวัตถุประสงค์ในด้านการเมืองและความมั่นคงปลอดภัยของประเทศสมาชิกมากกว่า เมื่อภาวะสงครามเย็นสงบลงการรวมตัวของอาเซียนจึงหัน ไปเน้นที่การรวมตัวทางเศรษฐกิจมากขึ้นแต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จมากนัก จวบจนมีการรวมตัวของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลก อาทิเช่น สหภาพยุโรป นาฟต้า ฯลฯ รวมทั้งความขัดแย้งบนเวทีการประชุมของแอกตต์

จากปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ประเทศในกลุ่มอาเซียนได้จัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนขึ้นมา ซึ่งประเทศไทยก็เข้าร่วมเป็นสมาชิกอยู่ด้วย แต่จากการศึกษาที่ผ่านมาทำให้เราไม่อาจละทิ้งแนวทางการเจรจาระดับพหุภาคีไปได้ เนื่องจากการเปิดเสรีระดับพหุภาคีจะให้ประโยชน์สูงสุด ซึ่งก็จะ เป็นประโยชน์ต่อประเทศ และประชากรในประเทศด้วย ซึ่งการเปิดเสรีระดับพหุภาคีที่สำคัญใน โลกก็คือ องค์การการค้าโลก ซึ่งจะกล่าวถึงในหัวข้อถัดไป ซึ่งประเทศไทยก็ควรที่จะดำเนินการให้ เป็นไปตามข้อตกลงขององค์การการค้าโลก เพราะวัตถุประสงค์หลักขององค์การการค้าโลกก็คือ การเปิดเสรีอย่างแท้จริงในการค้านั่นเอง แม้ว่าการบรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์การดังกล่าวจะ เป็นไปด้วยความยากลำบากก็ตาม ทั้งนี้เนื่องจากแต่ละประเทศยังคงต้องการที่จะปกป้อง อุตสาหกรรมในประเทศของตนมากกว่าที่จะพิจารณาถึงประโยชน์สูงสุดโดยรวมก็ตามที โดย ประเทศไทยก็ควรที่จะพยายามดำเนินการตามข้อตกลงขององค์การการค้าโลก โดยใช้การรวมกลุ่ม ทางเศรษฐกิจคือเขตการค้าเสรีอาเซียนเป็นเครื่องมือต่อรองกับประเทศมหาอำนาจทางการค้า และ เป็นการนำร่องให้อุตสาหกรรมทั้งหลายที่เคยได้รับการปกป้องและคุ้มครองจากรัฐปรับตัวเพื่อเข้าสู่ เขตการค้าเสรี และระบบการค้าเสรีของโลกในอนาคต โดยใช้ข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน เป็น ตัวอย่างในการปรับตัวเพื่อความพร้อมของเขตอุตสาหกรรมและภาคอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนของ AFTA นั้น การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของอาเซียนเป็นไปอย่างหลวม ๆ โดยเป็นการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในขั้นต้น ซึ่งแนวโน้มของอาเซียนที่จะพัฒนาการรวมตัวทาง เศรษฐกิจให้อยู่ในระดับที่สูงกว่านี้ เช่น สหสภาพศุลกากร, ตลาดร่วม ค่อนข้างจะเป็นไปได้ยาก เพราะเมื่อศึกษาความเป็นมาของอาเซียนแล้วจะเห็นว่าอาเซียนมีลักษณะของการรวมตัวในการแก้ ปัญหาเฉพาะหน้ามากกว่า คือเมื่อมีปัญหาหรือความกดดันต่าง ๆ มาบังคับ อาเซียนก็จะเข้าร่วม

ตัวกันเพื่อแก้ไขสภาวะหรือสถานการณ์นั้น ๆ ให้คลี่คลายไป เมื่อสถานการณ์ดังกล่าวคลี่คลายไปและยังไม่มีปัจจัยหรือความกดดันต่าง ๆ เข้ามา การรวมตัวของอาเซียนก็ค่อนข้างจะหย่อนยานไม่เข้มแข็งเหมือนตอนที่ปัจจัยต่าง ๆ เข้ามาผลักดัน ถึงแม้ว่าการรวมตัวทางเศรษฐกิจของอาเซียนจะมีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปได้อีกในอนาคต แต่เมื่อพิจารณาถึงลงไปรายละเอียดของความตกลงระหว่างกัน จะเห็นได้ว่ายังมีจุดอ่อนอยู่มาก ความร่วมมือในหลาย ๆ ด้าน ยังไม่เห็นผลในปัจจุบันเพราะยังอยู่ในระดับการเจรจา ส่วนความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่เห็นผลเด่นชัดก็คือเขตการค้าเสรีอาเซียน แต่เขตการค้าเสรีอาเซียนก็ยังมีปัญหา เนื่องจากความตกลงดังกล่าวเป็นความตกลงกว้าง ๆ หลักเกณฑ์ต่าง ๆ จึงค่อนข้างหละหลวม มีช่องว่างมากมาย อาทิเช่น ในเรื่องมาตรการผูกเงิน หรือในเรื่องกระบวนการระงับข้อพิพาท ยังไม่มีการกำหนดกระบวนการที่ชัดเจน และจากการเจรจาที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าบางประเทศก็ไม่มีความจริงใจอย่างแท้จริงที่จะเข้าร่วมในเขตการค้าเสรีอาเซียน โดยพยายามที่จะรักษาผลประโยชน์ของตนเองให้มากที่สุด

แต่อย่างไรก็ตามเขตการค้าเสรีอาเซียนก็ได้มีการพัฒนามาในระดับหนึ่งแล้ว ประเทศไทยควรจะใช้ข้อตกลงดังกล่าวให้เป็นประโยชน์กับประเทศมากที่สุด รวมทั้งพยายามที่จะผลักดันแนวทางต่าง ๆ ที่ได้ร่างไว้ให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น

4.4 ผลของข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียนต่ออุตสาหกรรมปิโตรเคมีไทย

ประเทศไทยได้จัดกลุ่มสินค้าเพื่อการลดอัตราอากรขาเข้าภายใต้อาฟต้า โดยสินค้าในกลุ่มเร่งลดอากร (Fast Track) มี 15 กลุ่ม ซึ่งประเทศไทยจะเข้าร่วมการลดอากรทั้ง 15 กลุ่ม แต่จะยกเว้นสินค้าประเภทย่อยบางรายการ และสินค้าปิโตรเคมี พลาสติก ซึ่งจะนำไปรวมลดอากรในกลุ่มลดอากรปกติ (Normal Track)

ดังนั้นสินค้าจากอุตสาหกรรมปิโตรเคมี จึงถูกจัดอยู่ในกลุ่มลดอากรปกติ (Normal Track) ซึ่งมีรายละเอียดในการลดดังนี้

- (1) กลุ่มสินค้าที่มีอัตราภาษีเดิมสูงกว่าร้อยละ 20 เมื่อ 1 มกราคม 2536 ให้ลดเหลือร้อยละ 20 ภายใน 5 ปี หลังจากนั้นให้ลดเหลือร้อยละ 0-5 ภายใน 5 ปีที่เหลือ
- (2) กลุ่มสินค้าที่มีอัตราภาษีเดิมเท่ากับร้อยละ 20 หรือต่ำกว่าเมื่อ 1 มกราคม 2536 กำหนดให้ลดเหลือร้อยละ 0-5 ภายใน 7 ปี

นอกจากการลดอัตราภาษีให้เหลือร้อยละ 0-5 ภายใน 10 ปีแล้ว ก็จะต้องลดมาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี (Non-Tariff Barriers) ดังนี้คือ

ก. ยกเลิกมาตรการจำกัดปริมาณ เมื่อได้รับสิทธิประโยชน์ในการลดภาษี ซึ่งหมายถึงเมื่อสินค้ามีอัตราภาษีอยู่ที่ระดับร้อยละ 20 หรือต่ำกว่า

ข. ยกเลิกอุปสรรคที่มีใช่ภาษีอื่น ๆ ภายใน 5 ปีต่อมา

ซึ่งรายละเอียดอัตราภาษีของสินค้าจากอุตสาหกรรมปิโตรเคมีสามารถแสดงรายละเอียดในตารางได้ดังนี้

รายการ	อัตราเดิม (ก่อน 1 ม.ค.2536)	อัตราใหม่** 2538	อัตราใหม่** 2540
วัตถุดิบปิโตรเคมีขั้นต้น (พิกัดที่ 2707,2710,2711)	30	1*	1
ผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมีขั้นต้น (พิกัดที่ 2901,2902)	30	12	5
ผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมีขั้นกลาง (พิกัดที่ 2903,2905)	30	15	10
ผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมีขั้นปลาย (พิกัดที่ 3901,3915)	40	30	20
ผลิตภัณฑ์พลาสติก (พิกัดที่ 3916-3926)	60	45	30

*ประกาศกระทรวงการคลังที่ ศก.1/2539

** ประกาศกระทรวงการคลังที่ ศก.11/2537(อด.1) วันที่ 21 ธันวาคม 2537 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศกระทรวงการคลังที่ศก.16/2538 (อด.5) ลงวันที่ 22 ธค.2538

จากตารางจะเห็นได้ว่าวัตถุดิบปิโตรเคมีขั้นต้นในปี พ.ศ. 2536 มีอัตราภาษีร้อยละ 30 ต่อมากระทรวงการคลังได้ออกประกาศกระทรวงการคลังที่ ศก.1/2539 เรื่องการยกเลิกการลดอัตราอากร การลดอัตราศุลกากรและการกำหนดให้ได้รับการยกเว้นอากร ลงวันที่ 31 มกราคม 2539 โดยได้ลดอัตราภาษีของวัตถุดิบปิโตรเคมีขั้นต้นจากร้อยละ 30 เหลือร้อยละ 1 ดังนั้นสำหรับวัตถุดิบปิโตรเคมีขั้นต้น จึงต้องยกเลิกมาตรการจำกัดปริมาณทันที เพราะลดภาษีต่ำกว่าร้อยละ 20 แล้ว และหลังจากนี้ต้องยกเลิกอุปสรรคที่มีใช้ภายใน 5 ปี ต่อมา

ผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมีขั้นปลายนั้น ในปี 2540 ได้ลดภาษีลงเหลือเพียงร้อยละ 20 จึงต้องยกเลิกมาตรการจำกัดปริมาณทันที และภายใน 5 ปี หลังจากนั้น ต้องยกเลิกอุปสรรคที่มีใช้ภายในอื่นๆ

นอกจากนี้จากตารางจะเห็นได้ว่า วัตถุดิบปิโตรเคมีขั้นต้นซึ่งมีอัตราภาษีสูงกว่าร้อยละ 20 ต้องลดลงเหลือร้อยละ 20 ภายใน 5 ปี หลังจากนั้นให้ลดเหลือร้อยละ 0-5 ภายใน 5 ปีที่เหลือ ซึ่งจากการลดของประเทศไทยในปี 2539 นั้น เร็วกว่าที่กำหนดไว้มากโดยใช้เวลาเพียง 4 ปีเท่านั้น

ผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมีขั้นต้นเดิมมีอัตราภาษีร้อยละ 30 (1 มกราคม 2536) ดังนั้นจึงต้องลดเหลือร้อยละ 20 ภายใน 5 ปี และหลังจากนั้นให้ลดเหลือร้อยละ 0-5 ภายใน 5 ปีที่เหลือ ซึ่งจากตารางจะเห็นได้ว่า ผลิตภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมีขั้นต้นลดภาษีลงเหลือเพียงร้อยละ 5 ในปี 2540 ซึ่งเท่ากับว่าลดลงเร็วกว่าที่ข้อตกลง CEPT กำหนดไว้เสียอีก นอกจากนี้ผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมีขั้นต้นและผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมีขั้นกลางจะต้องยกเลิกมาตรการจำกัดปริมาณทันทีในปี 2538 เพราะลดอัตราภาษีลงต่ำกว่าร้อยละ 20 และภายในเวลา 5 ปี ต้องยกเลิกอุปสรรคทางการค้าที่มีใช้ภายในอื่นๆ (ภายในปี พ.ศ. 2543)

4.5 องค์การการค้าโลก (World Trade Organization : WTO)

องค์การการค้าโลกเดิมนั้นมีชื่อเรียกว่าแกตต์ (GATT: General Agreement on Tariffs and Trade หรือข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยพิกัดอัตราภาษีอากรและการค้า แกตต์ คือ ข้อตกลงทางการค้าระหว่างประเทศซึ่งกำหนดกฎเกณฑ์การค้าสำหรับประเทศสมาชิกในการดำเนินการค้าระหว่างกัน โดยมีวัตถุประสงค์ให้การค้าโลกดำเนินไปอย่างเสรี โดยที่แกตต์ (GATT) มีบทบาทสำคัญ 3 ประการดังนี้

- ก. เป็นกฎระเบียบทางการค้าระหว่างประเทศ
- ข. เป็นเวทีเพื่อการเจรจาลดข้อกีดกันทางการค้าพร้อมกันหลายฝ่ายในรูปพหุภาคี
- ค. เป็นเวทีให้ประเทศคู่กรณียุติข้อพิพาททางการค้า

หลักการสำคัญของแกตต์ ได้แก่

1. การปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้อ่อนเพราะหยัง (Must-Favoured-Nation Treatment: MFN)

- 2. การปฏิบัติเยี่ยงชาติ (National Treatment)
- 3. ความโปร่งใส
- 4. การคุ้มครองอุตสาหกรรมภายในด้วยภาษีศุลกากรเท่านั้น
- 5. การค้ำประกันพื้นฐานของความมั่นใจ โดยการผูกพันข้อลดหย่อนภาษี
- 6. การส่งเสริมการแข่งขันทางการค้าที่เป็นธรรม
- 7. การอนุญาตให้รวมกลุ่มทางการค้า เพื่อขยายการค้าระหว่างกัน
- 8. การระงับข้อพิพาท
- 9. การให้สิทธิพิเศษแก่ประเทศกำลังพัฒนา

ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งแกตต์ขึ้นมาในปี 2490 ที่กรุงเจนีวา มีการประชุมเจรจากันทั้งสิ้นถึง 8 ครั้งแล้ว (รวมทั้งในรอบอุรุกวัยด้วย) วัตถุประสงค์หลักของการประชุมแต่ละครั้ง คือความพยายามในการเปิดการค้าเสรีในตลาดโลก โดยการจัดให้มีการเจรจาระหว่างประเทศคู่ค้าสัญญา หรือประเทศภาคีทั้งหลายเพื่อลดอุปสรรคหรือมาตรการกีดกันทางการค้า ทั้งมาตรการด้านภาษีศุลกากร (Tarriff Banier) และมาตรการกีดกันที่ไม่ใช่ภาษี (Non-Tariff Barriers)

การเจรจารอบอุรุกวัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปิดตลาดทางการค้าให้เสรียิ่งขึ้น ปรับปรุงระบบกฎเกณฑ์ทางการค้าให้รัดกุมเข้มงวดเพื่อให้การบังคับใช้ความตกลงระหว่างประเทศในด้านนี้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเจรจายกร่างความตกลงใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้า

การเจรจาได้ยึดเยื่อมาร่วม 7 ปี เพราะการเจรจาครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ กว้างขวาง และมีสาระข้อเสนอที่จะทำให้ประเทศพัฒนาแล้วต้องยกเลิกข้อกีดกันทางการค้าที่สำคัญ จึงต้องใช้เวลาและแรงกดดันร่วมอย่างมาก ในที่สุดประเทศภาคีที่ร่วมเจรจาก็สามารถสรุปผลการเจรจาได้อย่างเป็นทางการ และประเทศที่ร่วมเจรจาก็ได้ลงนามรับรองกรมการสุดท้าย (Final Act) เมื่อวันที่ 15 เมษายน 2537 ที่เมืองมาร์ราเกช (Marrakesh) ประเทศโมร็อกโก (Morocco)

ความตกลงมาร์ราเกชดังกล่าว ระบุให้มีการจัดตั้งองค์การการค้าโลกแทนระบบเดิม โดยมีสาระสำคัญดังนี้

- 1) สถานะขององค์การการค้าโลก
  - มีสภาพเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย
  - ได้รับเอกสิทธิ์และความคุ้มกันจากประเทศสมาชิก
- 2) หน้าที่ขององค์การการค้าโลก
  - บริหารความตกลงพหุภาคีต่าง ๆ ซึ่งครอบคลุมการค้าบริการการลงทุนและทรัพย์สินทางปัญญา
  - เป็นเวทีการเจรจาระหว่างสมาชิก ในเรื่องความสัมพันธ์ทางการค้าที่เกี่ยวข้องกับความตกลงฉบับต่าง ๆ ตลอดในการปฏิบัติตามผลของการเจรจา
  - บริหารความเข้าใจว่าด้วยกระบวนการระงับข้อพิพาท และกลไกทบทวนนโยบายการค้า
  - ร่วมมือกับกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) และธนาคารโลก เพื่อให้การวางนโยบายเศรษฐกิจสอดคล้องกัน

ความตกลงต่าง ๆ ตามที่ปรากฏในภาคผนวกของความตกลงมาร์ราเกชจัดตั้งองค์การการค้าโลก อาจแยกออกได้เป็น 2 ส่วน คือ ความตกลง และตราสารซึ่งเรียกว่า Multilateral Trade Agreements กลุ่มหนึ่งกับความตกลงและตราสารซึ่งเรียกว่า Plurilateral Trade Agreements อีกกลุ่มหนึ่ง ทั้งนี้ โดยยึดถือหลักการทั่วไปตามความตกลง GATT ค.ศ. 1947 และตามที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมในการเจรจาการค้ารอบอุรุกวัย ซึ่งเรียกว่า ความตกลง GATT ค.ศ. 1994

1. ความตกลง Multilateral Agreements ซึ่งสมาชิกทุกประเทศต้องยอมรับ แบ่งออกเป็น

1.1 ความตกลงพหุภาคีว่าด้วยการค้าสินค้า

- ความตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า 1994
- ความตกลงว่าด้วยการเกษตร
- ความตกลงว่าด้วยการใช้บังคับมาตรการสุขอนามัย และสุขอนามัยพืช
- ความตกลงว่าด้วยสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม
- ความตกลงว่าด้วยอุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้า
- ความตกลงว่าด้วยมาตรการการลงทุนที่เกี่ยวกับการค้า
- ความตกลงว่าด้วยการตรวจสอบก่อนส่งออก
- ความตกลงว่าด้วยกฎเกี่ยวกับแหล่งกำเนิดสินค้า
- ความตกลงว่าด้วยการออกใบอนุญาต ว่าด้วยวิธีดำเนินการออกใบ

อนุญาตนำเข้า

- ความตกลงว่าด้วยการอุดหนุนและมาตรการคอบได้
- ความตกลงว่าด้วยการปฏิบัติตามมาตรา VI ของความตกลงทั่วไปว่า

ด้วยภาษีศุลกากรและการค้า 1994: การคอบได้การทุ่มตลาด

- ความตกลงว่าด้วยการปฏิบัติตามมาตรา VII ของการตกลงทั่วไปว่า

ด้วยภาษีศุลกากรและการค้า 1994: การประเมินราคาศุลกากร

1.2 ความตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าบริการ

1.3 ความตกลงว่าด้วยสิทธิและทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า

นอกจากนั้น ก็มีบันทึกความเข้าใจว่าด้วยกฎเกณฑ์และขั้นตอนที่ใช้กับการระงับพิพาท และเรื่องกลไกทบทวนนโยบายทางการค้า

2. ความตกลง Plurilateral Agreements ซึ่งผูกพันเฉพาะประเทศที่ยอมรับได้แก่

- ความตกลงว่าด้วยการค้าอากาศยานพลเรือน
- ความตกลงว่าด้วยการจัดซื้อโดยรัฐ
- ความตกลงว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศเรื่องผลิตภัณฑ์
- ความตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยเนื้อสัตว์ ประเภท โค กระบือ

นอกจากความตกลงสองกลุ่มดังกล่าวแล้ว ความตกลงระหว่างประเทศที่รวมอยู่ในกรอบของ WTO ยังมีกรรมการประเภทปฏิญญา (declaration) และมติ (decision) ที่เป็นการตกลงย่อยลงไปอีก 30 ฉบับ ทำให้ความตกลงที่อยู่ในขอบข่ายของ WTO มีอยู่กว้างขวางและซับซ้อน

ประเทศไทยได้เป็นภาคีของ WTO นี้เรียบร้อยแล้ว โดยมีคณะผู้แทนระดับรัฐมนตรีเดินทางไปลงนามรับรองกรรมการสุดท้ายซึ่งแสดงผลการเจรจาทั้งหมดเมื่อวันที่ 15 เมษายน 2537 และหลังจากการลงนามรับรองแล้ว แต่ละประเทศจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมายเพื่อให้รัฐบาลประเทศนั้น ๆ สามารถยื่นสัตยาบันรับรอง ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ เพื่อให้มีฐานะเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก สำหรับประเทศไทยได้ดำเนินการตามขั้นตอนทางกฎหมาย และได้ยื่นสัตยาบันเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกแล้ว เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2537 โดยเป็นลำดับที่ 59

ในการปฏิบัติตามพันธกรณีขององค์การการค้าโลกที่ไทยเป็นภาคีอยู่ ในที่นี้ผู้เขียนจะขอศึกษาถึงกรณีที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมปิโตรเคมีเท่านั้น ซึ่งมีรายละเอียดต้องพิจารณาดังนี้

1. ภาษีศุลกากร

ได้มีการเจรจาตกลงให้ประเทศภาคีมีพันธะต้องปรับลดภาษีศุลกากรสำหรับสินค้าอุตสาหกรรมและมาตรการที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากร โดยมีเป้าหมายให้ประเทศสมาชิกลดอัตราภาษีศุลกากรลงเฉลี่ยร้อยละ 33 และผูกพันไว้ ณ อัตราที่ได้เสนอลดโดยประเทศภาคีจะต้องลดภาษีลงตามที่ระบุไว้ในตารางข้อลดหย่อน ซึ่งจะลดลงเท่า ๆ กันทุกปีเป็นเวลา 5 ปี โดยที่ประชุมระดับรัฐมนตรีของประเทศภาคีจะตกลงในเรื่องกำหนดเวลาที่จะเริ่มลดภาษีศุลกากร และการลดภาษีศุลกากรทั้งหมดจะต้องเสร็จสิ้นภายในเวลาที่ประเทศภาคีจะทำความตกลงกัน แต่ประเทศภาคีอาจจะใช้เวลาในการลดภาษีศุลกากรน้อยกว่าที่กำหนดไว้ในพิธีสารก็ได้

2. การต่อต้านการทุ่มตลาด

การเจรจารอบอุรุกวัยในประเด็นที่ว่าด้วยการต่อต้านการทุ่มตลาดมีจุดประสงค์ที่จะแก้ไขความตกลงฉบับปัจจุบันในรอบโดเกอวาให้ชัดเจน และนำไปปฏิบัติได้ดียิ่งขึ้น และเพื่อให้

ความเป็นธรรมทั้งต่อประเทศที่ใช้มาตรการต่อต้านการทุ่มตลาด และประเทศผู้ส่งออกที่ได้รับผลกระทบจากมาตรการนี้

ร่างข้อตกลงฉบับใหม่ได้กำหนดเงื่อนไขในการกำหนดภาษีตอบโต้การทุ่มตลาด (AD) ไว้ว่าประเทศผู้เสียหายจะต้องทำการพิสูจน์ให้ได้ว่ามีการทุ่มตลาดจริงและได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่ออุตสาหกรรมภายในประเทศจากการทุ่มตลาดนั้น โดยมีการกำหนดรายละเอียดวิธีปฏิบัติในการดำเนินการโต้สวนให้ชัดเจนรัดกุมยิ่งขึ้น กำหนดมาตรฐานตัดสินการทุ่มตลาดและผลกระทบที่มีต่ออุตสาหกรรมภายในประเทศ เช่น ระบุคำจำกัดความของสินค้าที่มีการทุ่มตลาดว่าคือ สินค้าที่ส่งเข้าไปในประเทศอื่นในราคาต่ำกว่าปกติ โดยราคาส่งออกต่ำกว่าราคาเปรียบเทียบของสินค้าชนิดเดียวกันภายในประเทศผู้ส่งออก หรือถ้าไม่มีราคาขายในประเทศผู้ส่งออก ให้ใช้ราคาที่ประเทศนี้ส่งไปยังประเทศที่สาม หรือใช้ราคาที่เกิดจากต้นทุนการผลิตบวกด้วยค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ ค่าใช้จ่ายในการการขาย และกำไร เป็นราคาปกติ

โดยมีการกำหนดระยะเวลาในการเลิกเก็บภาษีต่อต้านการทุ่มตลาดไว้ไม่เกิน 5 ปี แต่อาจมีการขยายเวลาได้เมื่อการโต้สวนสรุปว่ายังจำเป็นที่จะต้องเก็บภาษีต่อต้านการทุ่มตลาด แต่ต้องกำหนดระยะเวลาสิ้นสุดไว้

3. การอุดหนุนและมาตรการตอบโต้

ในการเจรจารอบอุรุกวัยนี้ ได้มีการปรับปรุงความตกลงว่าด้วยการอุดหนุนและมาตรการตอบโต้จากความตกลงในรอบโตเกียว โดยร่างความตกลงนี้ได้จัดแบ่งประเภทการอุดหนุนออกเป็น 3 ประเภท คือ

(1) การอุดหนุนที่ต้องห้าม (Prohibited Subsidies) ได้แก่ การอุดหนุนที่ให้แก่การส่งออก การอุดหนุนที่ให้โดยมีเงื่อนไขให้ส่งออก และการอุดหนุนที่ให้เมื่อมีการใช้สินค้าภายในประเทศมากกว่าสินค้านำเข้า

ถ้าพบว่าการใช้การอุดหนุนที่ต้องห้ามจะมีกระบวนการยุติข้อพิพาท โดยจะแนะนำให้ออนการอุดหนุนนั้น ๆ หากไม่มีการปฏิบัติตามคำแนะนำก็อนุญาตให้ประเทศที่เสียหายใช้มาตรการโต้ตอบได้

(2) การอุดหนุนที่อาจถูกเก็บภาษีตอบโต้ (Actionable subsidies) ได้แก่ การอุดหนุนประเภทที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่อุตสาหกรรมภายในประเทศ หรือทำให้ประเทศอื่นต้องเสียผลประโยชน์ โดยเฉพาะด้านการผูกพันภาษีศุลกากรต้องเสียไป หากประเทศที่ได้รับความเสียหายสามารถพิสูจน์ได้ก็เรียกเก็บภาษีตอบโต้ได้

(3) การอุดหนุนที่ให้เป็นการทั่วไป ได้แก่ โครงการช่วยเหลือทางด้านโครงสร้างพื้นฐานหรือถ้าหากเป็นการอุดหนุนที่เฉพาะเจาะจงต้องเป็นการให้เพื่อการวิจัย หรือเพื่อช่วยเหลือภูมิภาคที่ด้อยโอกาส

ร่างความตกลงอีกส่วนหนึ่งเป็นเรื่องของการใช้มาตรการตอบโต้อุดหนุน โดยกำหนดหลักเกณฑ์ของการไต่สวน การคำนวณจำนวนการอุดหนุน การพิจารณาความเสียหาย และความสัมพันธ์ระหว่างการอุดหนุนและความเสียหาย โดยกำหนดให้ยุติการไต่สวนโดยทันที ถ้าจำนวนการอุดหนุนมีเพียงเล็กน้อย คือ น้อยกว่าร้อยละ 1 ของมูลค่าสินค้าหรือเมื่อปริมาณการนำเข้าหรือความเสียหายมีเพียงเล็กน้อย และกำหนดเวลาการไต่สวนให้เสร็จสิ้นภายใน 1 ปี และระยะเวลาเรียกเก็บภาษีตอบโต้การอุดหนุนเก็บได้เพียง 5 ปี ยกเว้นมีเหตุเพียงพอให้ขยายเวลาต่อไปได้

สำหรับประเทศกำลังพัฒนานั้น ความตกลงนี้ได้อนุญาตให้ใช้การอุดหนุนการส่งออกได้อีก 8 ปี และสำหรับประเทศด้อยพัฒนาจะได้รับการยกเว้นจากกฎเกณฑ์ของการอุดหนุนที่ต้องห้าม

4. มาตรการคุ้มกัน

ได้ปรับปรุงเรื่องข้อกำหนด และมาตรฐานการใช้มาตรการคุ้มกันให้มีความชัดเจนและเป็นธรรมยิ่งขึ้น และได้กำหนดนิยาม ขั้นตอนการตรวจสอบความเสียหาย หลักเกณฑ์ในการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นและการตอบโต้จากการใช้มาตรการดังกล่าวที่ไม่สอดคล้องกับความตกลงของภาคี

โดยกำหนดว่าประเทศผู้นำเข้าที่จะใช้มาตรการคุ้มกันจะต้องระบุสินค้าที่มีการนำเข้าเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และก่อให้เกิดความเสียหายอย่างรุนแรงต่ออุตสาหกรรมภายในประเทศอย่างไร โดยจะใช้มาตรการคุ้มกันได้ไม่เกิน 4 ปีแต่อาจขยายต่อได้สูงสุดไม่เกิน 8 ปี และผ่อนผันให้ประเทศกำลังพัฒนาสามารถขยายต่อไปได้อีก 2 ปี รวมทั้งได้กำหนดให้ประเทศภาคีที่ได้ใช้มาตรการ

คุ้มกันอยู่จะต้องยกเลิกภายใน 8 ปี นับแต่วันเริ่มใช้ หรือภายใน 5 ปี หลังจากความตกลงมีผลใช้ บังคับขึ้นอยู่กับว่าสิ่งใดจะช้ากว่ากัน

นอกจากนี้ยังได้กำหนดข้อบังคับห้ามประเทศภาคีทำความตกลงสองฝ่ายเพื่อจำกัดการ ส่งออกโดยสมัครใจ (VERs) และกำหนดห้ามมิให้ใช้มาตรการคุ้มกันต่อสินค้านำเข้าจากประเทศ กำลังพัฒนา ถ้าสัดส่วนการนำเข้าสินค้านั้นไม่เกินร้อยละ 3 ของปริมาณการนำเข้าสินค้านั้นทั้งหมด และสัดส่วนการนำเข้าสินค้านี้ดังกล่าวจากประเทศกำลังพัฒนาทุกประเทศรวมกันแล้วไม่เกินร้อยละ 9 ของปริมาณนำเข้าสินค้านั้นทั้งหมด

5. การออกใบอนุญาตนำเข้า

เป็นการปรับปรุงแก้ไขความตกลงเกี่ยวกับการใช้ระบบการออกใบอนุญาตนำเข้าฉบับเก่าให้มีระเบียบชัดเจน เป็นธรรม และสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้มากยิ่งขึ้น เช่น

- ให้จัดพิมพ์ข้อมูลให้กับผู้ส่งออก ได้ทราบถึงเงื่อนไขของการออกใบอนุญาตอย่าง เพียงพอ โดยจะต้องประกาศก่อนมีผลใช้บังคับ 21 วัน และ แจ้งให้คณะกรรมการว่าด้วยการออก ใบอนุญาตนำเข้าและฝ่ายเลขานุการของ WTO ทราบด้วย

- ระเบียบการออกใบอนุญาตนำเข้าแบบอัตโนมัติ (Automatic Import Licensing) จะ ต้องไม่เป็นการจำกัดการค้า และจะต้องพิจารณาให้ความเห็นชอบต่อการยื่นขอที่ถูกต้องโดยทันที หรือไม่เกิน 10 วันทำการ

- ระเบียบการออกใบอนุญาตนำเข้าแบบไม่อัตโนมัติ (Non-automatic Import Licensing) จะต้องมีลักษณะเป็นการจำกัดการค้า และหากได้รับการร้องขอจะต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับ การบริหารการจำกัดใบอนุญาตนำเข้าที่ออกให้ในปีที่ผ่านมา การจัดสรรใบอนุญาตระหว่าง ประเทศผู้ส่งออกและสถิตินำเข้าของสินค้าที่ต้องขอใบอนุญาตนำเข้าและประเทศที่มีการใช้ มาตรการโควต้า โดยการออกใบอนุญาตจะต้องพิมพ์เผยแพร่ปริมาณหรือมูลค่าของโควต้าทั้งหมด กำหนดเวลาการเปิดและปิดของการขอโควต้า โดยการเปลี่ยนแปลงใด ๆ จะต้องแจ้งล่วงหน้า 21 วันก่อนที่จะใช้บังคับ

6. การยุติกรณีพิพาท

กฎเกณฑ์และขั้นตอนการยุติกรณีพิพาทใหม่ตามการเจรจาอนุสัญญา เป็นระบบที่มีความ คล่องตัวและมีความเป็นธรรมมากขึ้น และเปิดโอกาสให้ประเทศสมาชิกสามารถทำการร้อง

เรียนภายใต้ความตกลงทางการค้าฉบับใดฉบับหนึ่งได้ โดยได้กำหนดบทบัญญัติให้ประเทศต้นเหตุต้องดำเนินการตามผลการพิจารณาของคณะลูกขุน แต่จะต้องเป็นการอุทธรณ์เฉพาะประเด็นทางกฎหมายเท่านั้น และเมื่อคณะอุทธรณ์ได้ตัดสินอย่างไรแล้ว ประเทศต้นเหตุและคู่กรณีจะต้องปฏิบัติตามโดยไม่มีเงื่อนไข

7. มาตรการลงทุนที่เกี่ยวกับการค้า

ห้ามมิให้ประเทศภาคีกำหนดมาตรการลงทุนที่มีผลเป็นการกีดกันหรือบิดเบือนการค้าระหว่างประเทศ โดยกำหนดให้ทุกประเทศต้องยกเลิกมาตรการลงทุนที่มีผลเท่ากับเป็นการกีดกันการนำเข้าต่าง ๆ ดังนี้

- ห้ามการกำหนดสัดส่วนวัตถุดิบหรือชิ้นส่วนในประเทศที่ผู้ผลิตต้องใช้ในการผลิตสินค้าเป็นสัดส่วนต่อการนำเข้า (Local Content Requirement)
- ห้ามการกำหนดสัดส่วนวัตถุดิบหรือชิ้นส่วนที่ผู้ผลิตต้องใช้ในการผลิตสินค้าตามปริมาณการส่งออก (Trade Balancing Requirement)
- ห้ามออกข้อบังคับหรือเงื่อนไขที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ผลิต ในการได้รับสิทธิพิเศษต่าง ๆ เช่น สิทธิในการยกเว้นไม่ต้องเสียภาษีใด ๆ ตามนโยบายส่งเสริมการลงทุน

โดยการยกเลิกมาตรการดังกล่าวแต่ละประเทศมีระยะเวลาในการปรับตัว คือ ประเทศพัฒนาแล้วให้ยกเลิกภายใน 2 ปี ประเทศกำลังพัฒนาให้ยกเลิกภายใน 5 ปี และประเทศด้อยพัฒนาให้ยกเลิกภายใน 7 ปี ซึ่งประเทศสมาชิกจะต้องแจ้งการใช้มาตรการที่ต้องยกเลิกต่อแก่ดัดภายใน 90 วัน หลังจากที่มีความตกลงนี้มีผลใช้บังคับ

4.6 วิเคราะห์ผลขององค์การการค้าโลก ต่อข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน

จากที่กล่าวมาแล้วในบทก่อน ๆ ว่าการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน ไม่ขัดกับแกตต์หรือองค์การการค้าโลก เนื่องจากแกตต์หรือองค์การการค้าโลกได้สนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ โดยองค์การการค้าโลกตั้งอยู่บนรากฐานของการค้าเสรี และเห็นว่าการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจจะระหว่างกัน โดยประเทศสมาชิกใช้อัตราภาษีร่วมกัน และมีการลดมาตรการกีดกันทางภาษี และมาตรการกีดกันที่มีใช้อยู่ระหว่างกัน เป็นการส่งเสริมให้เกิดการค้าเสรีภายในกลุ่มย่อยก่อน และคาดหวังว่าจะมีการเปิดเสรีระหว่างกลุ่ม และในที่สุดก็จะเป็นการค้าเสรีทั่วโลก

โดยองค์การการค้าโลกได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจว่า จะต้องไม่เป็นการเพิ่มอัตราภาษีต่อประเทศนอกกลุ่มจากอัตราภาษีเดิม และในองค์การการค้าโลกก็ได้ให้ประเทศที่รวมตัวกันทางเศรษฐกิจต้องจ่ายค่าเสียหาย หากการรวมกลุ่มนี้ส่งผลกระทบต่อ และก่อให้เกิดความเสียหายกับประเทศนอกกลุ่ม

จากการศึกษาองค์การการค้าโลก และข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน จะเห็นได้ว่าในข้อตกลงทั้งสองวางอยู่บนรากฐานของหลักการค้าเสรี และในข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียนได้กล่าวถึงแกตต์หรือองค์การการค้าโลก ว่าจะอาฟต้าจะขึ้นอยู่กับพื้นฐานของแกตต์หรือองค์การการค้าโลก ซึ่งหมายความว่าอาฟต้าหรือเขตการค้าเสรีอาเซียนจะเคารพกฎเกณฑ์ กติกาของแกตต์หรือองค์การการค้าโลก นอกจากนี้ทุกประเทศที่เป็นสมาชิกของอาฟต้า ก็เป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลกด้วย

ในส่วนเนื้อหาของรายละเอียดของข้อตกลงทั้งสองนั้น จะเห็นได้ว่าข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียนนั้นมีหลักเกณฑ์เดียวกับแกตต์หรือองค์การการค้าโลก แต่องค์การการค้าโลกมีกฎระเบียบหลักการต่าง ๆ ที่ชัดเจนกว่าข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียนมาก อาทิเช่น กระบวนการระงับข้อพิพาท ในองค์การการค้าโลกได้มีรายละเอียดของกระบวนการระงับข้อพิพาทอย่างละเอียด และค่อนข้างมีประสิทธิภาพ ส่วนของอาฟต้านั้นไม่ได้กล่าวถึงรายละเอียดของเรื่องดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน ซึ่งในทางปฏิบัติอาจมีปัญหาก่อเกิดขึ้นได้ ในเรื่องของมาตรการกีดกันทางการค้าอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ภาษีอากร อาฟต้าเพียงแต่ระบุไว้อย่างคร่าว ๆ ว่าจะต้องเลิกมาตรการต่าง ๆ เหล่านี้ภายในกำหนดเวลาเท่าใด แต่ในส่วนขององค์การการค้าโลกได้มีการชี้ชัดในรายละเอียดว่ามาตรการกีดกันทางการค้าใดบ้างที่จะต้องยกเลิก และกำหนดระยะเวลาว่าจะยกเลิกภายในกี่ปี รวมทั้งมาตรการที่จะช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาที่จะบรรเทาหรือขยายระยะเวลาที่จะยกเลิกมาตรการกีดกันทางการค้าด้วย

ข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียนที่ดูเป็นหลักการที่ชัดเจนคือการใช้อัตราภาษีร่วมกัน โดยประเทศสมาชิกต้องลดอัตราภาษีของตนเองลง ตามที่ตกลงกันไว้ภายในระยะเวลาที่กำหนด แต่ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นก็คือ การเบี่ยงเบน หรือการไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีที่ตกลงกันไว้ ซึ่งในอาฟต้าไม่ได้กล่าวถึงรายละเอียดของกระบวนการแก้ปัญหาอย่างชัดเจน เพียงแต่กล่าวไว้ว่าถ้าหากมีปัญหาข้อขัดแย้งก็ให้เจรจากัน โดยวางอยู่บนรากฐานของความสัมพันธ์ฉันท์มิตร

อาจกล่าวได้โดยสรุปก็คือ ข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียนวางอยู่บนพื้นฐานของ องค์การการค้าโลกนั่นเอง แต่จำกัดจำนวนภาคีสมาชิกไว้เพียงในกลุ่มเท่านั้น ดังนั้นหลักเกณฑ์ต่าง ๆ จึงวางอยู่บนพื้นฐานเดียวกัน เพียงแต่ข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียนมีรายละเอียดน้อยกว่าของ องค์การการค้าโลก ส่วนประเทศสมาชิกอาเซียนซึ่งทุกประเทศก็เป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก ดังนั้นประเทศสมาชิกอาเซียนจึงต้องปฏิบัติตามพันธกรณีของทั้ง 2 ข้อตกลงดังกล่าว

ในส่วนของประเทศไทยซึ่งเป็นภาคีสมาชิกทั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน และองค์การการค้าโลก ก็ต้องใช้หลักเกณฑ์ของทั้งสองข้อตกลงมาเป็นแนวทางในการดำเนินนโยบายทางการค้า ของประเทศ นอกจากนี้กฎหมายเศรษฐกิจต่าง ๆ ที่สนับสนุนและส่งเสริมภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอุตสาหกรรมปิโตรเคมี จะต้องมีการปรับเปลี่ยนอย่างไรเพื่อให้สอดคล้องกับข้อตกลงทั้งสอง โดยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน ส่วนองค์การการค้าโลกนั้นจะ ศึกษาถึงผลกระทบทางกฎหมายเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมปิโตรเคมีบ้าง แต่จะไม่กล่าว ลึกลงไปในรายละเอียด ซึ่งจะทำการศึกษาถึงเรื่องดังกล่าวในบทต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย